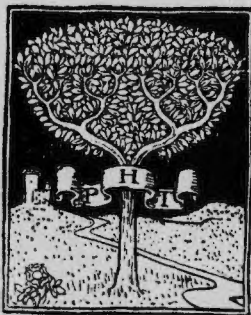


PERSONHISTORISK TIDSKRIFT



UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

1954

ÅRGÅNG 52 · HÄFTE 1-2

INNEHÅLL.

	Sid.
Prosten Georg Gezelius' självbiografi. Utgiven med kommentarer av f. d. lektorn BIRGER GEZELIUS, Stockholm	1—72

Prosten Georg Gezelius' självbiografi.

Utgiven med kommentarer.

Av Birger Gezelius.

INNEHÅLL.

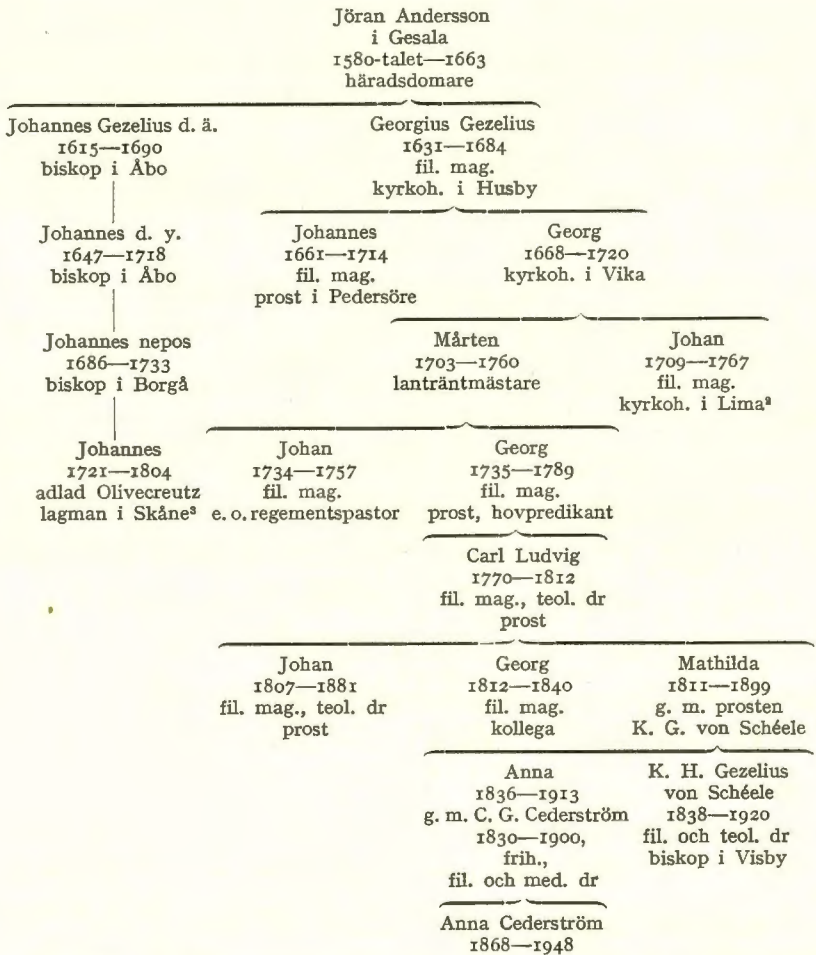
	Sid.
I. Inledning	1
II. Mit Lefvnads-Lopp	5
III. Bilagor	53
1. Faderns, Märten Gezelii, olycksöde	53
2. Student på kondition	54
3. Brodern Johan (1734—57)	54
4. Kusinen Pehr Bergström	55
5. Grevinnan Cathérine Charlotte de la Gardie, syster till Hedvig Taube	56
6. Familjen Brahe	57
7. Försök til et Biographiskt Lexicon	58
8. Översättning av Martyn-Lagonias brev	59
9. Svenska akademis prisämne 1786	60
10. Kusinen J. Gustaf Halldén, pseudonymen Publicola	62
11. Uppvaktning för Uppsala akademis kansler	64
IV. Eftermäle	65
V. Georg Gezelii manuskript och brev	67
VI. Georg Gezelii tryckta skrifter	68
VII. Personregister	69

Arbetet är utgivet med anslag från Humanistiska fonden.

I. Inledning.

Georg Gezelius tillhörde en västmanlandssläkt, som man kan följa från slutet av 1300-talet. Den skattade för gården Gesala i Romfar-tuna socken.¹ Under förra hälften av 1600-talet bröto sig två grenar av släkten ut ur bondeståndet genom söner till häradsdomaren och rusthållaren Jöran Andersson i Gesala (född i slutet av 1580-talet). Enligt socknens dödbok 1663 var han »en god, enfaldig ock ståtelig

¹ K. J. Gezelius, Gesalasläktens ättebalk, 1 (Västmanlands fornminnesförenings års-skrift, 28, 29, 1940—1941), 2—3 (Göteborg 1940).



Stamtavla för två prästbetonade, nu utslocknade grenar av släkten Gezelius.

gubbe, samt nämndeman, domare här i häradet öfver 20 åhr». Såsom icke skrivkunnig använde han bomärke, men lät två söner studera i vårt första gymnasium i det närbelägna Västerås. Den äldre av dem — Johannes — tillhörde där en av de tidigaste årgångarna

² Har efterlämnat en Lima sockens beskrifning. (Westinska samlingen nr 1101, UUB, och Engeströmska samlingen B IX. 1. 33, KB) samt en självbiografi (i utgivarens ägo).

³ Inriktade sig tydligen också på ett episkopat; var docent vid 23 års ålder och studerade fem år vid främmande universitet isynnerhet orientaliska språk, men övergick till juridiken. Fick introduktion på ett faders tilldelat adelskap.

gymnasister, och inskrevs (liksom senare brodern) under hemsocknens namn: Romfartunensis. Han blev med tiden biskop i Finland och efterträdde i ämbetet av son och sonson. Den yngre brodern — Jöran —, från vilken författaren av »Mit lefnadslopp» stammar, fortsatte sina studier vid akademien i Dorpat, i vars matrikel av år 1645 man återfinner honom som Georgius Georgii Gezelius, Vesman[us] Suecus. Efter här förvärvat magistergrad tillträdde han rektoratet i Hedemora, men ägnade sig sedan åt kyrkans tjänst och dog som kyrkoherde i Husby (Dalarne). Genom gifte med Christina Columba blev han befryndad med en litterärt begåvad släkt — hennes far var prosten i Husby, f. d. professorn i poesi i Uppsala Jonas Columbus; en bror innehade sedan samma professur, och en andre var skalden Samuel Columbus.

De hade en stor barnskara, och fem av sönerna kommo att tillhöra prästeståndet. Den äldste av dessa — Johannes Gezelius — blev rektor i Narva, sedan prost i Pedersöre och Jakobstad i Finland. Han dog under pågående riksdag 1714 i Stockholm. Dit hade också familjen — fullkomligt utblottad — flytt undan ryssarna i den stora ofreden. Den stannade i Sverige och bildade de ännu levande grenarna av släkten.

En yngre bror — Georg — hade ett livsöde, som Linné upp-tager som exempel på Nemesis divina. Honom hade nämligen arvr-prinsessan och rådet under Karl XII:s vistande i Turkiet utnämnt till kyrkoherde i Grenie (= Grangärde). Han hade tillträtt sin tjänst och var vederbörligen installerad, då företrädarens son utverkade kunglig fullmakt på pastoratet.⁴ Men Nemesis vakade: denne fick sluta sitt liv i fängelse såsom deltagare i »stora daldansen». Men Georg Gezelius kunde ej återvända till sitt rektorat i Falun, som redan hunnit tillsättas; tröstades visserligen så småningom med ett mindre pastorat (Vika), men löftet om ett större hann ej infrias, och han dog fattig, lämnande efter sig flera minderåriga barn.

Hans son Mårten växte därför upp i små omständigheter och kom också att bli den ende i sin släktgren, som ej fick akademisk bildning. Han hade emellertid slagit sig väl fram på praktisk bana — som bruksförvaltare i Småland och som lantränkmästare i Jönköpings län. Då drabbade honom olyckan: han suspenderades från sitt ämbete

⁴ Linné uppger felaktigt namnet Petraeus, som bars av en prästman i samma stift och som först efter fem år (1716) fått konungens konfirmation på en utnämning, »lycklig att icke mista lägenheten såsom skedde med pastor Gezelius i Grangärdets». (J. Fr. Muncktell, Westerås stifts herdaminne, 2, Uppsala 1844, s. 127.) Från samma tid (1715) omtalas också kyrkoherde Daniel Tiselius ej våga lita på den tillförordnade regeringens fullmakt, som ännu ej fått Kungl. Maj:ts bekräftelse. (E. Tiselius, Daniel Tiselius, Uppsala 1951, s. 29.)

för att sedan sättas i fängsligt förvar, anklagad för förskingring av kronokassan. Den slutliga domen föll först efter fem år och innebar livstids fängelse på Marstrands fästning. Där levde han sitt liv ut († 1760). Sonen Georg belyser i sin självbiografi faderns öde, men framhåller också den medkänsla, det väckte. Och för honom själv måste det ha inneburit en stark påfrestning att hela sin ungdomstid veta fadern berövad sin frihet — dömd som förbrytare, om han också själv förnekade ont uppsåt. Och denne hade dock glädjen uppleva, att hans två söner promoverades till filosofie magistrar.

Georg Gezelius' moder tillhörde en 1635 inflyttad vallonsläkt Frumerie — ett inslag, som framträder tydligt hos hennes syster-söner — Gustaf Halldin, en känd svärmare och publicist (pseudonymen Publicola), och Pehr Bergström, högt uppburen i litterära kretsar,⁵ men det spårades också hos kusinen, hennes son Georg Gezelius. Denne valde den prästerliga banan, och hans son och sonson förde traditionen vidare. Men med dem utslocknade på manssidan denna starkt prästerligt betonade släktgren.

Georg Gezelius var född 1735 på Pauliströms bruk i Jönköpings län. Han inskrevs 1752 vid Uppsala universitet, men promoverades till fil. mag. i Åbo 1757 och blev två år senare prästvigd i Uppsala. Under flera år konditionerade han i inflytelsrika adliga familjer. Gezelius kallades 1766 av socknens patronus till kyrkoherde i Lillkyrka, Strängnäs stift; erhöll 1779 hovpredikants titel och blev 1780 prost över Glanshammars kontrakt. I denna isolerade landsort sysslade han med lärdomshistoriskt författarskap och är känd som utgivare av ett biografiskt lexikon — den första handboken i sitt slag i Sverige. Efter långvarig sjukdom avled han 1789.

Den här utgivna självbiografien publiceras efter en egenhändig åren 1778—1787 utarbetad handskrift i Uppsala universitetsbibliotek (X 262 h). Aktstycket donerades 1921 till biblioteket av Georg Gezelius' ättling, fröken Anna Cederström. Vid utgivningen har bokstavstrohet eftersträfvats (sålunda har t. ex. vokaliskt j bibehållits); dock ha stora och små bokstäver normaliserats.

⁵ Om dem hänvisas sedan till bilagorna 10 och 4.

II. Mit Lefvnads-Lopp.

Av Georg Gezelius.

*Hæc, avidus famæ, non trado Posteritati,
Sed mea fata legens, magnificabo Deum!*⁶

Je parlerai moi même de moi. Je ne serai, ni assez vain, ni assez ridicule, pour me louer sans raison; Mais aussi n'aurai-je pas une assez soite honte, pour ne pas dire de moi des choses avantageuses, quand ce seront des veritez —.

*Memoires du Comte de Byssi Rabutin.*⁷

Jag öfverlever i dag, genom Guds försyn, min 44 födelsedag. Bi-behållen intil närvarande stund, vid en någorlunda jämn hälsa och sinnesmunterhet, omgifven af en kär maka med tvenne välartade barn, nögd och välsignad innom mit hus; uphöjer jag Guds godhet och bekänner af innersta hjerta, at jag är ovärdig til all den barmhärtighet, som Gud med mig härtill giordt hafver. — Just i dag, företager jag mig, at sammanfatta *min lefvernesbeskrifning*. Jag ärnar här samla de enskilda händelser och omväxlingar, hwilka jag redan öfverlevadt, och sedan fortfara med de ödens upptecknande, som mig framdeles kunna förestå, så länge Gud unnar mig vara bland de lefvandes antal. Mit lefvnadslopp, är väl icke i de framfarna dagar, med några så besynnerliga händelser tecknad, at desse för sin sällsamhet, skulle förtjena at ifrån glömska förvaras. Jag bör icke håller framdeles vänta, at få giöra några ovanliga steg, under min återstående wandring til det mål, som alt kiött förelagd är. Likväl, ehuru obetydelig, ehuru litet lysande min lefvnad varit och är, innefattar den känningar och spor af Guds vördnadsvärda försyn öfver hwart enda människolif, och up dagar för mig sielf den hugneliga sanningen, *at Gud leder oss efter sit råd*. — Måtte jag ock, vid slutet af min lefvnad, få en lycklig ärfarenhet däraf, at *Han ejven uptager oss på ändalycktone med äro!!* —

Min fader, Martin Gezelius, härstämde ifrån en hederlig prästeslägt i Vestmanland, som af Gezala by utj Romfertuna sokn, tagit sit tillnamn. Jag har upsatt, et tämeligen omständeligt slägt-register, öfver dem som burit detta namnet, och af hwilke många, innom den svänska kyrkan, lefva utj et kärt minne. Min moder, fru Sara

⁶ Översättning: Icke av lystnad efter ära berättar jag detta för eftervärlden, utan genom att tälja mina öden kommer jag att prisa Gud.

⁷ Översättning: Själw skall jag tala om mig själw. Jag skall icke vara nog fåfång eller nog löjlig att berömma mig utan orsak; men ej heller skall jag ha den falska blygsamheten att icke säga sådant, som för mig är fördelaktigt, när det är sanning. (Mottot går tillbaka till en fransk officer och författare på 1600-talet.)

Cajsa Broström, var en dotter af landt-räntemästaren i Örebro, Johan Broström, med fru Anna Sara Frummerie, hvars förfäder, til börden valloner, inkommo i Sverige, vid början af sistförflutne seculum.⁸ Mine föräldrar bodde på Paulströms bruk i Småland, när jag d. 5 octobr. 1735, där föddes. Några år, hade min fader på detta stället disponerad bruks-rörelsen, när han år 1740 härifrån flyttades, såsom landt-räntemästare, til Jönkiöping. Om mina första barna-år är väl icke mycket at säga; men det minnes jag, at min moder tidigt nyttjade alla tillfällen at böja mit menlösa hierta til dygden, och at hos mig implanta en helig frugtan för Guds allseende öga. Kanske at jag ägde hennes kärlek utj någon högre grade, än mine öfvrige syskon, och därigenom et mera dristigt förtroende till min moder än de. Också lönte jag hennes kärlek på mit sätt. Föga felades, at jag af-gudade henne, och jag trodde med full visshet, at min mor ibland många andra fullkomligheter, efven ägde den, at veta alt, hvad jag både tänckte och gjorde. Mera främmande var jag för min fader, som dock altjd omfattade mig med kärlek. Han satte mig under privat information i Jönkiöpings trivial-schola. Han skaffade mig tillfälle at läsa tilsamans med prostens doctor C. Tillianders söner. Han tog sedan för min skull informator utj sit hus. Jag studerade; man hölt mig för en gässe med insigter som svarade emot min ålder; Men i sanning kan jag säga, at jag var en stor idiot, när jag lemnade mine föräldrars hus, kom til Stockholm, och sattes där i pension, hwarom jag straxt skall mera nämna.

Min fader, som sielf icke giordt studier til sin hufvudsak, och dessutom var sysselsatt med annat, frågade icke efter, hwad jag lärde. Han ville ingen kostnad för mig spara; men min läromästare hade de slätaste undervisningsgåfvor. Jag skall göra honom den heder, at icke nämna hans namn. — Omständigheterna förändrades utj min fars hus. Han hade, kan hända, för mycket litat på sin skrifvare: han var såsom upbördsman, icke nog actif; Och hade därtil lagt sig för vidlyftigt ut, med penningarörelser och ärender som icke hörde til hans syssla. Alt detta invicklade honom uti en kronoballance, som icke kunde utredas. Han upgaf flere tillgångar; men de flästa fordringar blefvo ansedde, såsom osäkre, emedan de mästadels voro på sådanne händer, åt hvilka en mindre ömsint och en mera egennyttig

⁸ Släkten Frumerie från Nederländerna överflyttade 1635 till Finspång, där Martin Frumerie anställdes som reformert predikant och skollärare. Hans son Jean (Johan), född i Leiden, blev borgmästare i Nora och bruksägare samt riksdagsman 1682 och 1686; dennes son, Johan, var bergsfogde i Nora bergslag och efterträdde i detta ämbete av sin måg Johan Broström, sedermera lantränkmästare i Örebro. Och dennes hustru Anna Sara Frumerie var Georg Gezelli mormor.

människja än min fader var, visst icke utlänt penninge-summor. Jag må nämna et talande bevis på den allmänna kärlek och aktning, som min fader, genom sit rena och behageliga väsende, hade vunnit på den ort han bodde. Så snart rycktet om dess iråkade kronoballance utspriddes, vardt en nästan allmän rörelse utj länet. Alla voro färdige at vilja hielpa. Allmogen och invånarena innom Jönköpings län anmälte, at de hos Kongl. Majestet och kronan, ägde en fordran för durchmarcher och gevärs transporter samt inquarteringar för åren 1719—1722, hwilken fordran, efter lands-contoirets i Jönkiöping meddelte utdrag af lands-böckerna, dat. d. 29 april 1749, steg til en summa af 59 287 dr 23 \cdot / \cdot 5 $\frac{3}{5}$ penningar silfv^{mt}. De begärade, at hela denna fordran måtte på min fader blifva transporterad, hwarmed de ville anse den, såsom fullkommeligen dem godtgiord. Detta påyrkade allmogen inför sine domstolar, och härpå upsändes vederbörande tings-rätters extracta protocolli, til kongl. kammar-revision. Om denna slags afräkning ägt rum, så hade min fader sluteligen fått fordran hos kronan; men kongl. kammar-revision, trodde sig icke kunna hafva afseende på denna upgift; af det skäl, at kungl. kammar-collegium desse fordringar icke vederbörligen liquiderat. Saken hedrar emedlertjd detta folket, och jag får ju säga, at den också hedrar min fader? Man torde få leta efter slika exempel. En ämbetsman, niuter sällan på en gång det bättre folkets och menighetens förtroende och hierteliga kärlek. Hvad man i denna delen, hos den ena vinner, får man oftast i samma mohn hos den andra sakna. Min fader blef sin tjenst förlustig, och därtil med sin frihet; men saknade icke gynnare och välgjörare, som lättade hans bekymmer, til dess han år 1760, slutade sina dagar.^o

Mine föräldrars hus, undergick således en obehagelig förändring. Vj voro 6 lefvande barn, ännu alla i den ålder, at vj tarfvade hielp och andras omvårdnad. Min älste broder, niöt utj sin morfaders hus, den bästa undervisning, och kunde med skäl, i anseende til oss öfvriga syskon, anses för et lyckones barn. Han kom tjdigt til Upsala, vistades där jämt utj flere år, och ansågs vid detta lärosäte för en yngling af bästa hopp. Min salige morfader, hade redan ifrån barnaåren om denne sin dotterson, icke mindre tankar, än at han på en biskopsstol, skulle med tjden gifva en ny glants åt det Gezeliska namnet. Utsigten för min framtjd var däremot helt annan. Min moder, reste om hösten 1748 til Örebro och därifrån åt Stockholm, dit hon ock förde mig, i tancka at få mig emploijerad på hwad sätt, som ske kunde. Hennes vänner uptänckte för mig hwarjehanda slags ut-

^o Bil. 1, s. 53.

vägar. Man föreslog ibland annat, at jag skulle sättas på en sidenfabrique. Redan var aftal härom giordt, med den berömde herr Pejron. Men mit sinne pinades icke litet härwid, och hwad min lilla ambition fant odrägeligast af alt, var den föreställningen, at jag ju framdeles i denna vägen borde blifva gesäll. För at hielpa mig utur denna våndan upgåfvos andre förslager. Änteligen öppnades för mig den önskeligaste utsigt, at få, åtminstone ännu någon tjd, hållas vid boken. Tvenne min faders synnerlige vänner emottogo mig af min hulda moders hand, och lofvade henne, at sörja för min lycka. Jag nämner desse mine välgjörare med den vördnad som vederbör. Den ene var, då assessoren uti kongl. bergs-collegio, numera hans excellence m. m. herr grefve Eric von Stockenström och den andre herr Johan Lefebure, handlande i Stockholm. Desse herrar satte mig i octobr. månad förenämde år, utj pension hos rectoren vid kongl. trivial-scholan i Stockholm, mag. Olof Murén, en man, som den tjden hade allmänt loford, för sin särdeles skicklighet utj undervisningsvärvket, och som i sanning förtjente detta loford. Han hade utom mig flere hederlige disciplar utj sit hus, och deras antal ökades årligen med förnäme mäns barn. Vj blefvo snart 15 lärjungar, ibland hwilka de fläste voro grefvar, baroner och adelsmän. Oss felade således icke upmuntringar til en inbördes täflan. Muréns hufvudsak var, at öfva oss i språken, och i fransöskan vunno vj isynnerhet mycken färdighet. Också niöto vj trogna undervisningar utj andre wettenskaper, så at vj för vår ålder, kunde med skäl hälsas för snälle ynglingar. Af Salvii Lärda tjdningar för år 1749, N:o , ses, med hwad färdighet vj orerade på fransöska, Luciae dag.¹⁰ Jag var nog lyckelig, at på mine välgjörares bekostnad få tillbringa hela 4 åren utj denna scholan. Herr Lefebures afsigt var, at jag skulle sedermera sättas på kiöpmans-contoir, och härtil hade jag förmodeligen ej varit oskickelig, såsom väl öfvad uti franska och ängelska språken. Men mina önskningsar stodo därhän, at jag måtte få komma til academien, och hågen låg jämt åt prästevägen. Om hösten 1752 kom min morbror landträntemästaren i Örebro C. N. Broström til Stockholm. För honom yppade jag mit hjertas tankar, och han lofvade, at sielf föra mig til Upsala. Jag kom med all heder utur rector Muréns hus, fick en hederlig penningegåfva af herr Lefebure, hvartil min morbror också lade några hundrade daler, och därmed gick jag nu at, efter

¹⁰ Förf. avser tidningsnumret 99: »Rector Muréns private disciplar, som merendels voro emellan 10 à 13 år orerade til åhörarenas stora nöje och behag på fransyska: De l'esprit humain, comme de la cause des signes dont nous nous servons pour manifester au dehors nos pensées». Därpå upptages 11 namn på agerande, bland dem Georg Gezelius. Fem av deltagarna voro »baroner och adelsmän».

min önskan, blifva academicus. Min morbror hölt sit löfte, och d. 16 octobr. s. å. blef jag såsom student utj Stockholms nation inskrifven, sedan jag samma dag, hos dåvarande rector magnificus doctor L. Hydrén aflagt min studente-ed, och efven samma dag undergådt examen hos decanus hr professor Strömer, hwilken fant skäl at berömma mig för min färdighet utj fransöska och ängelska språken. Jag vistades denna termin i Upsala, och använde min tjd på bästa sätt. Näst före julhelgen, reste jag med min bror til Örebro, där min mor med trenne mina syskon då var, utj min morbrors hus. Hit kom jag, såsom en rätt fattig student, ty mine penningar voro nu, oaktadt den sparsammaste hushållning, förtärde. Min bror vände åter til academien på vanlig tjd; men detta blef nu en omöjelighet för mig. Nyja bekymmer! ny obehagelig utsigt för min framtjd! Emedlertjd reste min mor utj egna angelägenheter til Stockholm, och jag fölgde henne dit. Hon återfick där, genom Konungens nådiga utslag, alt hwad hon med sig, såsom hemgift, fört utj min faders bod, som efter uppgift utgjorde något öfver 6 000 d:r kopp^{mts} värde. Efter återkomsten til Neriket emottog mig prosten Wallerius i Stora Mällösa, som ägde min moster. Mig ärteddes utj hans hus mycken ömhet, och prosten var nog god, at sielf vilja handleda mig utj mina studier. Til hösten 1753 vistades jag utj Mällösa prostegård. Jag kom då utj kronobefallningsmannen B. Mosbergs hus, för at på någon tjd få nyttja undervisning af dess söners informator, herr Nils Aurelius, en snäll och med vackra insigter begåfvad man, af hvars sällskap och handledning jag drog mycken båtnad, särdeles utj latinen och de lärda språken. Mosberg bodde då $\frac{1}{2}$ mjl utom Örebro, på Ulrichsbergs sätesgård. Thomasmässodagen 1753 predikade jag första gången utj Örebro stadskyrka. Med Mosbergs hus, flyttade jag utj juni månad året efter til Slytebotorp utj Lillkyrka sokn. Jag minnes ännu helt väl min önskan, när jag första gången här i kyrkan bevistade gudstjensten, och hörde afledne kyrkoh[erde] Fr. Hallman predika. Ach! tänkte jag. Om min lycka med tjden kunde blifva så stor, at jag härstädes måtte blifva capellan! Högre up, vågade jag icke at stiga med mina önsknningar. Samma sommar lemnade jag den hederlige Mosbergs hus, kom åter til Mällösa, predikade här några gånger, och fick af desse mine välgjörare, jag menar prosten Wallerius och dess fru, den hielp af nödigt lifsuppehälle med penningar til, at jag i sept. månad kunde giöra en efterlängtd Upsala resa. Mit förråd räckte til för 2 terminer, och jag var omtänkt, at icke onyttigt använda min tjd. Jag afhörde flitigt de publique lectioner, och nyttjade efven privata föreläsningar, så at man vid Upsala läro-

såte ökände mig ibland de arbetsamma ynglingar. Också hade jag här en kär broders upmuntrande sällskap, som med stora steg, gick til den academiska hedern. D. 7 martii 1754¹¹ hade jag courage, at taga examen utj philosophiska faculteten, såsom sökande til et kongl. stipendium. Jag redde mig väl ut, fick beröm af decanus, men gick miste om min ansökning.

Professor Strömer, såsom en gammal vän af mine föräldrar, hade åtagit sig upsigten, både öfver mig och min bror, under vårt vistande vid academien. Hos honom skulle jag som tätast giöra redo, huru jag använde min tjd. Han kände också noga mit sediga upförande. Han befalte mig låta sig veta, hwad det led med mit matförråd och min lilla tärepennning. När jag om våren 1754¹² lät honom förstå, at visthuset var i det närmaste tomt och pungen desso lik, hade han för mig i beredskap en hederlig condition i Stockholm. Jag reste således dit och emottog d. 14 junii en ung Bungencrona, ende sonen af commerce rådet C. J. Bungencrona, som et år var min discipel.¹³ På detta året, hade jag tillfälle, at giöra tvenne hastiga Upsalaresor. Min välgjörare professor Strömer glömde mig icke. Han ville skaffa mig en bättre utkomst, och läglighet at snart få återkomma til academien. Til den ändan flyttade han mig utj kongl. secreteraren Paléns hus, där mina penningevilkor blefvo dubbelt bättre. Jag emottog denna condition d. 20 aug. 1756 och fick 2^{na} discipular at handleda.

Min principal kongl. secreteraren Palén, var vid denna och flere påföljande riksdagar bondeståndets secreterare, hwarföre ock hans hus var mycket frequenteradt och lefnadssättet lysande. Et hierta, hugfäldt för nöjen och vällefnad, hade här snart kunnat mista hågen för boken. Vid julejtiden 1756 reste jag i sällskap med min älte broder til Örebro, at besöka våra närmaste anhörige. Min bror predikade nyårsdagen utj Örebro-stadskyrka med allmänt beröm, och söndagen efter predikade jag utj Mällösa kyrka. Vj åtföldges ifrån Örebro, togo vägen åt Upsala, och kommo lyckligen til Stockholm; men min brors dagar voro nu vid sit mål. En förkylning under vägen, lade honom på siuksängen, och mitt utj den frodigaste, den muntraste åldern, blef han dödsens rof i Stockholm d. 23 febr. 1757. Jag vill som kortast nämna hans lefnadsöden.

Han var förstlingen af mine föräldrars ägtenskap, föddes i Örebro d. 2 aug. 1734 och nämdes efter sin morfader Johan.¹³ Af sine morföräldrar uptogs han straxt, för at af dem påkostas, hwilket också

¹¹ Data — 7 martii 1754, liksom även våren 1754 — minnesfel för 1755.

¹² Bil. 2, s. 54.

¹³ Bil. 3, s. 54.

skedde så länge han lefde. Tjdidt sändes han til Upsala, där han jämt vistades, til dess han, efter aflagda vanliga lärdomsprof, emottog en förtjent lagerkrants vid promotion i Upsala d. 16 juni 1755. Samma år^{14a} gjorde han en resetur omkring Sverige och til Norrige i sällskap med tvenne unge herrar Hildebrand och deras gouverneur, sedermera domprosten i Strängnäs, doctor Dan. Zach. Hallman. Han præsiderade i Upsala med beröm för en artig disputation: *Historia Codicis Alexandrini*, prästvigdes i Strängnäs 1756 om sommaren, efter ärhållen kallelse at vara extra-ordinarius vid kongl. artillerieregementet, predikade s. å. tvenne söndagar å rad för Deras Kongl. Majesteter på Ulrichsdal, och var väckeligen på vägen, at med et särdeles vackert utseende, intagande umgängesgåfvor och mognadt vett giöra en lysande lycka, ja, kanske at med tjden upfylla sin morfaders önskan, när han lemnade verlden. Som han, at jag så må tala, skyndade sig at lefva, at mogna; så hade han efven före sin död giordt sit kärleksval för framtjden. Den personens egenskaper, som fäst at hans hierta, rättfärdigade hans val hos alla dem som henne kände. I sista stunden talade han om sin vän, och äskade af mig, några ögnablick innan han somnade, at jag skulle se til, at den ring han af henne bar, måtte följa honom i grafven. Det var mamselle Juliana Fick, en dotter af juris professoren i Upsala, J. E. Fick, som af honom så högeligen älskades, och som med innerligaste sorg, emottog tjdingen om sin förlust, den jag henne genom bref straxt lemnade.

Kongl. secreteraren Palén, i hvars hus jag var, fattade snart för mig det tycke, at han icke med kallsinnighet ansåg min framtjd. Dess svåger, dåvarande theologiæ professoren i Åbo, doctor Carl Fr. Mennander, hade under sit vistande vid riksdagen 1757 blifvit utnämnd til biskop öfver Åbo stift. Innan den nyje biskopen reste öfver til Finland, var afgiordt, at jag skulle snart komma efter, i afseende på förestående magisterpromotion vid Åbo academie. Jag hade ock af denna anledning blifvit upmuntrad, at sammanskrifva tvenne disputationer, om hvilka jag med godt samvete kan betyga, at de, utan andras åtgärd, voro mina egna foster. Jag sände förut den ena af dessa snillevärk til min utsedde præses L. L. O. O.¹⁴ professoren C. Abr. Clewberg, reste til Upsala, för at uttaga mit testimonium vitæ, det jag utj hedrande ordalag fick af rectore magnif. prof. C. Fr. Georgii, och steg så ombord på en finsk jagt d. 10 jun. 1757. Efter min ankomst til Åbo, och då jag besökte lärdomsfäderne, rönte jag flere bewis af deras ynnest och välvilja, hwilket jag mästadels bör sätta på herr biskopens räkning, som hos dem recommenderat både min person

^{14a} Minnesfel för 1753. — ¹⁴ *Linguarum orientalium*, österländska språk.

och mit ärende. Det är tilmärkandes, at promotions-dagen, redan var utsatt til början af augusti månad. Och då jag ifrån d. 16 junii, til och med d. 2 augusti undergått theologiæ och œconomiaë examen, skrifvit tvenne gånger in facultate, disputerat pro exercitio, tagit candidat examen, disputerat pro gradu, hållit min akademiske föreläsning och blifvit värligen lagerkrönt på parnassen; så hade jag någon anledning, at med Cæsar skryta: Veni, vidi, vici, ehuru annars är en stor olikhet emellan en fattig magister och Cæsar. Omkostnaden til sielfva promotion, försträckte mig kongl. secreteraren Palén af min lön; men för öfvrigit mådde jag väl utj dess svågers, härads-höfdinge Fr. Forséns hus. Jag lemnade Åbo d. 17 aug. och emottog åter i Stockholm mine båda disciplar, hwilka under min bortovarelse, vandrat på egen hand; och därunder åtminstone icke ökat sina kundskaper.

Således var jag nu i hast blefven magister, en värdighet, den jag kort förut omöjigen kunde hoppas, i anseende til mina knappa vilkor. Detta, och de följande åren predikade jag flere resor i St. Clara och finska kyrkan. Magister och doctoral¹⁶-promotion i Upsala om sommaren 1758 besåg jag, och gjorde efven en lustresa åt Neriket, där jag hade den glädjen at omfamna min älskade moder och träffa tvenne mina yngre systrar. Min intrinsequé halt vid denna tjden kan jag väl icke så noga upgifva: En färsk magister philosophiæ, tror sig dock icke sielf så illa; men utj min almanach för detta år, finner jag den anteckning, at jag d. 16 aug. på Frösvjalds bruks-våg, hölt 8 pund och 17 marker; välförståendes all min lärdom inberäknad.

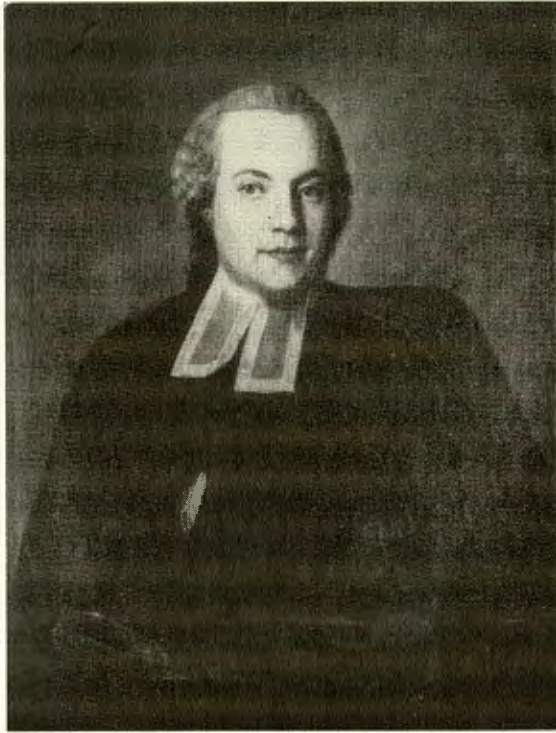
Mera än et tillfälle företedde sig, under det jag var utj kongl. secr. Paléns hus, at grundlägga min lycka för framtjden på den civila vägen. Mig föreslogs ibland annat, at gå in utj kongl. cancelliet. Vid denna tjden, var också kongl. secr. Palén en man som dels sielf, dels genom sine vänner mycket kunde värka. Det hade sannerligen kostat honom ringa möda, at få mig emploijerad på et eller annat ställe. Sielf satt han utj flere deputationer eller utskott, såsom bonde-ståndets fullmäktig. Men min håg at få kapp och kraga var oföränderlig. Ingen annan lycka, ingen annan ära gjorde intryck på mit sinne. Genom min patrons åtgärd, fick jag snart en formelig prästa-kallelse. Det var præsidenten i kongl. kammar collegio och comend. af kongl. nordstjerne orden friherre C. Fr. v. Höpken, som i majj 1759 antog mig til sin huspräst. Lärdomsfäderne i Upsala, hade vid denna kallelsen intet at påminna, och efter föregången examen inför domcapitlet, vardt jag d. 30 majj s. å. utj Upsala domkyrka, jämte 8

¹⁶ Theologiæ doctor.

candidater minist.¹⁶ prästvigd, af domprosten dr. M. Asp. Ordination var redan förbj, när jag annandag pingst predikade i domkyrkan, och helga trefaldighetssöndag, utj bondekyrkan, lät höra de mig af naturen meddelade ämbetsgåfvor i mässande. Mit nyja hof gaf mig icke mycket at giöra. Alena några gånger predikade jag här, men oftare utj finska kyrkan. Detta året (1759) om hösten, reste jag med mina tvenne disciplar til Upsala, där vj utj några år bortåt, hwarje termin oss uppehölo, och niöto både boning och spisning under all denna tjden hos academie-fältskären Hultman, i hvars hus och vid hvars bord, hederlige och muntrande sällskaper icke eller för oss tröto. Utj många afseenden, var detta mit senare Upsalavistande, ganska angenämt och behageligt. Jag var nu här, utan all egen kostnad: jag lefde utan minsta känning af trångmål: jag åtniöt mycken heder, och jag vant bekantskaper eller knöt närmare vänskaps-band med många artige och vittre män. Ifrån denna vår Upsalasalamanlefnad, intil närvarande stund, har lyckan helt olika åt oss delat. Någras af dessa lefnadsöden känner jag nu icke. En del hafva med hastiga steg gådt up til mycken ära; andre giordt en jämn och mindre lysande lycka; andre åter blifvit af lyckan så förglömde, at de ännu ohulpne, icke fått sin framtjds öde stadgadt. Min varelse i Upsala tilskyndade mig den hedren, at utj Stockholms nation blifva både senior och curator. Denna senare beställning, som utj academisk styl vill säga något, bestridde jag nästan ensam, emedan min medbroder herr Lars v. Alstrin, icke stort härmed ville sig befatta. Jag hade efven den lyckan, at inom Upsala, icke vara illa känd för mina predikogåfvor, hwilka jag där som oftast upöfvade. At också consistorium eller domcapitlet ansåg mig med ynnest, kan däraf dömmas, at mig vardt ärbudit, til at förestå aftonsångspredikantssysslan vid domkyrkan, under ordinariens ledighet, jämte bifogadt löfte, at framdeles få fagna mig av domcapitlets särdeles omsorg för min lycka.

Om jag ifrån hösten 1759 och til slutet af år 1762 under terminerne var i Upsala, och dessemellan i Stockholm: Om jag dessa åren gjorde en eller annan kort resa med mine disciplar; färdades några gånger åt Neriket och Bergslagen, för at besöka mine närmaste anhörige: Om jag predikade utj några främmande kyrkor: Om jag i Stockholm åskådade många slags högtjdligheter: Om jag såg och hörde politiska hwälfningar, politiskt prat och politiske intriguer: Om jag, såsom älskare af musiquen, öfvade mig och vant tämmelig färdighet, at spela på violoncelle och citthra; så höra dessa ting, dels för sin obetyde-

¹⁶ Prästkandidater, verbi divini ministri = Guds ords tjänare.



Prosten Georg Gezelius som yngre. Målning av J. H. Scheffel?
Foto: SPA.

lighets dels för sin viktighets skull, icke hit. Jag antecknar endast, hwad som kan räknas för mera hufvudsakeligit utj min lefnads öden.

Vj togo afsked ifrån Upsala, näst före jul 1762, sedan min älste discipel därstädes undergådt examen til kongl. cancelliet, betalt hederligen collegii pengar och giordt en collation, vid hwilken flere herrar professorer gjorde oss den äran, at under vårt tak dricka renskt vjn, punch och bischoff, samt förtära et eller annat skålpund confect. Til Stockholm kom jag, och började nu umgå med icke mindre tankar, än at söka mig in vid Kongl. hofvet. Jag hade gynnare, som härpå arbetade; åtminstone sade de så sielfve; men at säga sanningen, så var en politisk svårighet i vägen, hwarföre ock flere försök härtil misslyckades. Jag var utj et hus, hwars tänkesätt denna tjden icke dömdes öfverensstämmande med det, som en hofman borde äga. Således var för mig föga hopp, at, åtminstone ännu, få taga denna lyckosvägen. Men en stråle, ja et lius blänkte up, och gaf mig en den

angenämaste utsigt på min framtjd. Detta liuset brann både hastigt och klart. Det upvärmde, det fagnade och det försvann nästan på en gång. Jag förklarar mig:

Jag hade en söndag predikat utj finska kyrkan och då haft til åhörrare öfverstinnan fru grefvinna De la Gardie, född C. Taube. Med et moget vett och et ädelt hierta sammanparades hos denna förnäma damen, förmågan at kunna giöra mångas lycka, såsom hon stod särdeles väl vid hofvet, och var ibland dem, hwilka hos de mäktige icke kunna bedja om någon ting förgäfves. Som jag sedan fick veta, hade hon inom sig beslutat, at vilja bidraga til den unge prästens lycka, sedan hon utfrågat mit namn, och underrättat sig, at jag ännu i denna vägen icke var särdeles långt kommen. Genom en särdeles händelse, vandt jag snart denna vörndsvärda grefvinnans särdeles ynnest. Hon hade uptagit i sit hus sin systerson, en ung baron Broman, och denne fick til handledare en min slägtinge, mag. Pehr Bergström.¹⁷ Vår slägtskap blef inom kort tjd bekant för grefvinna, så at jag genom honom vardt anmodad, at utj grefve Ponti De la Gardies hus en dag predika, under detta herrskaps vistande på deras landtgoods Stäket några mjl ifrån Stockholm. Dit reste jag ock för rättade gudstjensten, utj närvaro af mycket förnämt främmande ifrån hufvudstaden. Eftermiddagen foro desse bort, och efven grefven sielf utj deras sällskap. Mot aftonen, besökte grefvinna några siuke personer under godset, förde med sig medicamenter, och gaf dem tillstånd, at ifrån herregården få begära mat. Jag åtföljde henne på denna färden, tillika med den unge baron Broman, trenne fröknar och min cousin Bergström. Dagen efter, vände jag åter til Stockholm. Fiorton dagar voro icke förledne, när jag andra gången kallades til Stäket, genom grefvinnans egit bud, som inkom til staden, för at hämta mig ut. Anledningen härtil var, at grefskapets kock ganska hastigt siuknat. Jag kom til Stäket d. 4 martii, eller fredagsaftonen helt sent, och vardt vid min ankomst et åsyna vittne till den särdeles omvårdnad, med hwilken den siuke, under grefvinnans nästan jämna öfvervaro, handterades. Hon kände sig icke för hög, at i egen person söka lindra hans plågor. Om natten dödde kocken. Til hans heder bör nämnas, at han saknades af sit herrskap. Lördags förmiddagen, anmodade mig min grefvinna, (så kallar jag henne) at predika om söndagen. Detta bekymrade mig något, särdeles som jag aldeles intet tänkte på denna händelsen, när jag for ifrån Stockholm, och grefvinna märkte mit bekymmer. Jag bör lyda, svarade jag, men Eders Nåde, befaller mig nu at giöra det, hwarigenom jag på en gång för

¹⁷ Bil. 4, s. 55.

Eders Nåde blottställer min svaghet. Det är just den, som jag nu vill utröna, gaf grefvinnan til svar, och om I vill göra mig til viljes, så må I predika i morgon, ehuru kort det och blifver. Jag nyttjade eftermiddagen och quällstunden, och dagen efter gjorde jag, hwad mig var befalt. De sista orden utj evangelio på 3 söndagen i fastan, räckte mig det lättaste ämnet, och af dem tog jag således anledning, at tala om Guds ords vederquickande tröst, emot dödsens härravälde öfver människjor. Dödsfallet hade rördt alla som i huset voro. Jag talade sielf med rörelse i min predikan, och min grefvinna predikade[?] eftertryckeligen för mig, med en uprörd andagt under gudstjensten. Hon tycktes vara rätt nögd med min förrättning. Samma dag emot aftonen, reste jag bort, och vid afskedstagandet, befalte grefvinnan mig at upvagta henne, så snart hon om 8 dagar skulle komma til Stockholm. Ännu viste jag icke at grefvinnan var dit ankommen, när jag måndagsmorgonen efter midfasto-söndagen, såg grefvinnans betjent utj min kammare, med hälsning, at jag kl. XI förmiddagen, skulle vara hos grefvinnan. Jag passade på klockslaget, och så snart jag hälsat, sade grefvinnan med en mild och behagelig mine: I går kom jag til stads, och i går aftons var jag uppe på slottet, där jag recomenderat en ung präst, som jag hoppas, at jag skal hafva heder af. Gissa, ho han är. — Emedlertjd behagar I göra Eder redo, at om söndag, (5 sönd. i fastan) predika utj galleriet för Deras Majesteter. Jag förmodar, att I samma dag, skall få tacka Hans Majestet, för nådig kallelse, at vara tjenstgörande kongl. hof-predikant. Jag kommer också up i predikan, för at höra på min präst, och at presentera honom, efter slutad Gudstjenst. — Straxt gick jag til öfverhofpredikanten Rosén, för at anmäla saken, och redan hade han härom fått kundskap, genom en löpare ifrån slottet, som aftonen förut hade blifvit honom tillskickad. På utsatt dag, blef jag, som vanligt är, med en kongl. vagn, hämtad til slottet. Jag förrättade predikan, men saknade där min vördade grefvinna. Efter predikans slut, hände mig den äran, som vid slika tillfällen sker, at efter befallning spisa vid cavaliers-tafflen. I från slottet skyndade jag, så snart måltjden var förbj, och utj slottstrappan stod grefvinnans betjent, för at säga mig, det jag straxt skulle komma til henne. Jag ilade til huset, och fördes in utj et rum, där jag fant min grefvinna sängliggande. Hon märkte min bestörtning och sade: Oroa Er intet. Jag siuknade i går rätt häftigt. Jag gjorde i dag försök at stiga up, för at resa til slottet, men jag förmådde icke fullgjöra min önskan. Redan vet jag, at man varit nögd med Er predikan. Blef Eder någonting sagt ifrån konungen, angående hof-predikants fullmagt? — Nej, min nådigsta grefvinna,

svarade jag, jag hörde af intet. — Det skall väl blifva godt, fortfor grefvinnan, och jag hoppas, at Gud snart hielper mig til hälsan. Jag vill emedlertjd intet anmoda någon annan, at tala i saken. Sielf vill jag giörlert och konungens löfte, har jag redan fått. Bed nu Gud för mig. — I min sinnesrörelse och kanhända altför stora förtröstan på människohielp, yttrade jag mig: Gud får intet undandraga mig och flere, et sådant stöd och lyckosvärktyg som Eders Nåde är. Han måtte vara nådig och återställa Eders Nåde hälsan. Så färdige äro vj usle, at sätta kiött til arm, at mera se på medlen än på Honom sielf som den i sin vishet brukar. Härmed gick jag hem, full af oro, och delade mina tankar emellan hopp och misströstan. Om måndagen var jag icke senfärdig, at underrätta mig om grefvinnans tillstånd. Det var mycket förvärradt, och emot aftonen samma dag, började grefvinnan yra. Läkarena sielfve, blefvo i frugtan för siukdomens utgång. Några gånger nämde grefvinnan mig och talade om min sak, som låg henne i tankarna. Om onsdagen var jag inne vid hennes säng, och fälde mina tårar. Hon var då redan så svag, at hon knapt igenkände någon. Samma eftermiddag besöktes hon af drottningen sielf, men kunde föga tala. Man dömmе om min sinnesställning vid detta tillfälle. Torsdags eftermiddagen, kom jag åter til huset; men hvilken syn! — Hvilket dunderslag! — Alla i bestörtning, allas ögon våta, och min grefvinna död! — Ah! Gud! Huru diupt kände jag mig nu sårad! Huru syntes mig, at alt mit hopp för min framtjd, var med henne dödt! Huru var jag icke benägen at knota öfver hvad Gud giordt! — Hos den sörjande grefven, skulle jag nu, efter dess egen befallning blifva jämt närvarande, både natt och dag, och denna min bedröfveliga upvaktning, räckte öfver otta hela dygn. D. 28 martii begrofs grefvinnan uti kongl. Riddarholmskyrkan. Bergström och jag greto vid grafven, och våra tårar voro billiga, ty vj hade båda förlorat altför mycket. Säkert hade grefvinnan efven så kraftigt sörgt för hans lycka som för min, om hon fått längre lefva. Liket fördes sedan til De la Gardiska familliegrafven i Veckholms kyrka.¹⁸ Detta dödsfall var sannerligen icke, ibland de obetydeliga. Grefvinnan De la Gardie hade genom en utmärkt människjokärlek och många ärerika giärningar, varit et stöd för den blyga, och nedslagna fattigdomen, en skygd för den förfölgda oskulden, en tröst för den bedröfvade mänskeligheten, och förvärfvat sig högsta rättighet til den frivilliga högaktning, som annars vanligast aftvingas allmänheten för de store, mera i afseende på deras stånd och yttre lyckos

¹⁸ Socken i Trögds härad, Uppsala län. Här tilldelades frih. Pontus De la Gardie år 1571 Ekholmen som förlänning.

omständigheter, än för det, at de den genom sina personliga egen-skaper, värkeligen förtjena. Den öfver henne, i hänseende på en viss tillfällighet präglade medailen, uplyser utj en märkelig måtto, san-ningen af min målning på denna frun,¹⁹ och öfverlemnar hennes minne med välsignelse åt efterverlden, då tusende andra, af hennes stånd och vilkor, hwilka blott lefvadt för sig sielfve, saklöst kunna glömmas.

Utän at vara snartroende vid sällsamma händelser: Utän böjelse för vidskeppelse; vill jag anföra något rätt besynnerligt, som sig till-drog, näst före grefvinnan De la Gardies död. Jag skall icke säga något annat, än hvad jag sielf hörde, och hwad som i Stockholm, straxt efter hennes dödsfall, allmänneligen omtaltes. Öfver sielfva saken, vågar jag minst mit eget omdöme, och jag vet icke om någon är vis nog at kunna utreda dess beskaffenhet. Omkring 8 eller 14 dagar förän kocken siuknade, vaknade grefvinnan en natt utj sin sängkammare på Stäket, och läste i klara bokstäfver vid det ena fenstret, at hon innan påskhelgen detta år, skulle dö. Hon ville icke tro sina egna ögon: Hon tviflade sielf, om hon var rätt vaken, och upväkte därför sin grefve som låg vid hennes sida, bedjande honom at se åt fenstret. Grefven såg intet annat än mörker öfver alt, men för hennes ögon, stod skriften lika tydlig. Grefvinnan tilslöt efter någon stund sina ögon och somnade in. Om morgonen och många resor sedan, berättade hon sin syn för flere, utan at där af synas rörd eller häpen. Hennes sinne var också icke af den svaghet, at taga intryck af så twetydiga ting, som detta kunde tyckas vara. När kocken sedan låg i sit dödsarbete, fick hon af honom höra en ny bekräftelse, at hennes lefvnad var nära vid sit slut. Jag dör, sade han, och snart skall Eders Nåde vandra samma väg. Grefvinnan gjorde i början, kanske mindre upmärksamhet på kockens ord under dess sinnesförvirring, än på sin förra syn. Emedlertjd kom detta för hennes tankar, ifrån den stund hon siuknade, så at hon sielf beredde sig til en förestående förvandling, och detta skedde med den frimodighet, som religion och dygd endast kunna åstadkomma. Salig dr. Pettersson var härtil et gladt vittne. Hans dagar voro ock vid sin gränts, ty efter en kort siukdom och i en uppbyggeligaste dödsberedelse afsomnade han d. 23 majj, s. å. eller annan dag pingst, utj sin ålders 39 år.

Det är icke utom sannolikheten, at grefvinnan De la Gardies siuk-dom, var en smitta, som hon sig sielf ådrog, under det hon visade sig såsom en ädel människjovän, och gjorde hvad vår Frälsare sielf berömmar med dessa orden: Jag var siuk och i sökten mig. Jag har förut berättat, huru grefvinnan en söndagseftermiddag, då jag första

¹⁹ Bil. 5, s. 56.

gången var vid Stäket, reste omkring til några siuke personer under godset. Sådanna besök gjorde hon mera än en gång, och det var väkkeligen en smittsam feber, som då gick, af hwilken många satte lifvet til. Af oss, som voro med grefvinnan på dessa besök, siuknade tvenne vid samma tjd som grefvinnan sielf, och siukdomen förhölt sig hos alla desse, på et aldeles lika sätt. En fröken Spens, var utom alt hopp at vederfås, men segrade änteligen öfver dödsens magt. Den unge baron Broman, också af farsoten angripen, dödde på 9 dagen efter sin mosters bortgång, och fördes at hvila med henne utj De la Gardiska grafven.²⁰

Jag har nu prydt min lefvernesbeskrifning med berättelsen om en stor grefvinnas egenskaper och död. Den detta en gång kommer at läsa, ursägte en så sällsam blandning. När jag vill teckna mina egna öden, så har jag ju rättighet at nämna den, hwilken jag efter mit begrepp ansåg och vördade, såsom et medel i Guds hand för min timeliga lycka. Jag försyndade mig må hända, utj en altför stor förtröstan härpå. At dömma efter människjouträkning, så hade jag för min framtjd den angenämaste utsigt. Ingenting syntes vissare, än at jag skulle blifva kongl. hof-predikant. Min grefvinnas uträkning gick längre. Hans kongl. höghet kronprinsen, skulle vid denna tjden få sin egen ordinarius, och härtill ville hon anmäla mig hos Deras Kongl. Majesteter. Vid slika tillfällen och på detta höga ställe, värka deras förord alt, som hafva närmaste tilgången hos en nådig öfverhet, ock som förstå, at med vishet afpassa sin tjd och sina ord, för at framdraga den de vilja gynna. Et hof är som dammen vid Bethesda: Änglen stiger på sina tjder ned at röra vattnet; mången vinner då sin hälsa; men om uslingen ingen har, som i det samma förer honom fram til vattnet, så går en annan honom i förväg, och denne blifver ohulpen liggande på sit ställe.

Nyss efter grefvinnans död, tog jag afsked ifrån kongl. secr. Paléns hus. Jag tillbragte en tjd i Stockholm, bodde för mig sielf, spisade för penningar, och gjorde under denna tjden flere försök til min önskans fullbordan at blifva hof-präst. Men jag saknade min grefvinna. Mine gynnare gáfvo väl goda löften, det kom dock icke längre. Öfver sommaren reste jag til Neriket och uppehölt mig några månader hos min sväger och syster i Vestmanland, der jag, emot en mig åkommen fråssa, nyttjade Hedkärrs-vattn.²¹ Om hösten reste jag åter

²⁰ Fredric Erland Broman, son till frih. Erland Broman och Vilhelmina Magdalena Taube, omtalas i G. Gezelii biogr. lexicon som »gement qvick». Dog vid 13 års ålder.

²¹ I Heds socken, Västmanland, fauns från 1720-talet en hälsobrunn, »af flere ståndspersoner nytjad» enligt Abr. Hülphers, Kort berättelse med förteckning uppå . . . mineralbrunnar (Västerås 1770).

up til Stockholm, oviss hwad lyckan och ödet med mig ville göra. Emedlertjd hade flere unge präster af mine jämnårige och bekante, blifvit vid hofvet antagne, och en af dem var blefven hans kongl. höghets kron-prinsens hofpredikant. Desse gjorde sedan hwar efter annan, hwad man kallar en lysande lycka. Straxt efter min ankomst til Stockholm, öppnades dock för mig en förmånlig station. Jag vardt antagen til informator för den yngre grefve Magnus Fr. Brahe, och kom således utj et hus, där jag skäligen kunde återtaga mit förlorade hopp för min önskan.²² Mig tycktes också at utsigten var god, när jag på grefve Ponti De la Gardies förord, hade den nåden at, andra söndagen i fastan år 1764, andra gången predika för deras Kongl. Majestet i galleriet. Men jag blef dock efven denna resan, som mannen vid Bethesda. Säkerligen hade jag, så väl som flere andra vunnit mit ändamål, så framt man med drift behagat handtera saken. Jag hade värkeligen gynnare som upriktigt ville mig väl. De hade och talat för mig hos konungen, och fått löfte, at jag framdeles skulle blifva vid hofvet antagen; men dessas värksamhet, var icke lika stor som deras bevågenhet för min person. På sådanne mæcenater är ingen brist. De lofva, de tala väl, men de akta ej på tillfällen, och dessa komma icke altjd åter. Med fullkomligaste öfvertygelse tror jag, at Guds försyn allting styrer, at ingen ting händer människor utan hans medvärkan, hans åtgärd och vilja. Jag tror at lycka och motgång kommer ifrån honom. Men jag tror ock tillika, at Gud handlar medelbarligen med våra öden i verlden: At vi hafva lof, til at bruka egen omtanka för vår lycka: At människjor därvid kunna vara hans försyns värktyg, och at på deras mer eller mindre åtgärd ganska mycket ankommer, hwad man vanligen nämner, at göra lycka i verlden. Jag har under min lefnad, gjordt denna grundade anmärkning: Huru en enda gynnande omständighet, et enda steg, oftast sammanlänkar den kedja af lycka och fortkomst, som utgiör somlige människjors öden, och framdrager dem på ärans högder. Den som en gång kommer in utj lyckans strömfart, följer sedan forssen åt; hwar ock icke blifver man väl stillaliggande på diupet.

I hopp at vinna fullbordan af konungens nådiga löfte, anmälte jag mig utj majj månad 1764, til pastoral-examen utj Upsala domcapitel. Min ansökning lyckades, och d. 25 i samma månad, undergick jag denna examen, hwaröfver et gynnande extractum protocolli af domcapitlet meddelades. Oftast predikade jag nu, så väl utj kongl. hofkyrkan, som utj flere stadsens kyrkor och utj private hof, så at man i Stockholm kände mina ämbetsgåfvor och gillade dem, om jag har

²² Bil. 6, s. 57.

lof at utan sken af egenkärlek, sielf detta säga. Näst före midsommaren detta år, gjorde fru grefvinnan Brahe med min unge grefve en resa til Skåne, för att besöka sin herr fader, præsidenten grefve Piper, och jag följde med. Resan var behagelig, och jag hade därunder tillfälle at bese många städer och skiöna gods, emedan min grefvinna på vägen rastade hos sine förnåme släktingar och vänner. Icke utan ömmaste rörelser, såg jag nu Jönkiöping, där jag tilbragt mina menlösa ungdomsår, och där mine hulda föräldrars hus, på et obehageligt sätt blifvit skingrat. Vårt skånska vistande var också rätt angenämt. Dock kunde jag ej undgå att anse denna långresa, såsom et nytt hinder för min sökta befordran vid hofvet; ty under det jag var borta ifrån Stockholm, inkommo nyje extraordinarier vid hofvet, så at dessas antal, ingen ytterligare tilökning på lång tjd tycktes kunna betarfa. Lunds academie besökte jag som snarast, och besåg hvad här märkvärdigt var: Således kan jag berömma mig af den förtjensten, at jag varit vid rikets tre academier. Utj några skånska kyrkor, men oftare uti præs. gr. Pipers hof predikade jag ock. Fru grefvinnan Piper ärböd sig efven, at vilja nyttja den nåd hon ägde på högsta ort, til recommendation för mig; men olyckan var, at denna grefvinna bodde på altför långt afstånd i från Stockholm. Om jag kunnat öfvertala mig sielf, at stanna quare utj Skåne, och för framtjden lemna tankan på befordran vid hofvet; så hade jag et nådigt anbud af min grefvinna, på et därstädes ledigt pastorat, Strö och Gudmundstorp, hvartil grefveliga Brahefamilien ägde Jus.²³ Men detta landets illa bygde prästegårdar, och et så långt svalg i från anhörige, gjorde mig för denna orten ohågad. Jag hade efven den svagheten, at vilja gå en mera lysande lyckosväg. Ännu tyckte jag mig vara altför ung, at sätta yttersta gräntsen för mina önskningar, och jag kände det vanliga ödet, at blifva bortglömd af en mera gynnande lycka, så snart man altför tjdigt dragit sig undan utj en liten verlds-vrå. Tankan ogillas förmodeligen af mången, som tycker at et stadgat sinne kan och bör vara nögd med et mindre mått af lycka. Men den som vill följa människjohiertat och dess naturligaste hugdrifter på sporen, lärer medgifva, at vj hafva utj oss något, som ständigt vill näras af hoppet på et tillkommande bättre och at en altför tjdigt determinerad måttelig lycka, genom vanan och en jämn likställighet, samt under en slutad utsigt på framtjden, väcker småningom ledsnad, olust och missnöje vid sit öde. Man hörer eller ser andras framsteg. De gå ifrån et mindre til et större. Egenkärleken dömm^r oss sielfve, icke mera ovärdige än desse, til et blidare öde.

²³ Jus patronatus, enskild persons rätt att utnämna präst i församlingen.

Och i denna belägenheten, hafva få människjor den sinnes-styrkan, at i unga åren med kallsinnighet förakta lyckan, eller sätta sig öfver den svagheten, til at önska sig hennes ynnest. Åtminstone fordras, en mognare ålder, et mera stadgat vett, en vidsträcktare ärfarenhet, för at lemna rum åt så sunda tankar. Nu känner jag deras värde: Nu retas jag icke mera af et fåfängeligt begär, efter et tomt väder, en flygtig skugge: Nu är den öfvertygelsen hos mig rotfästad, at människjans redbara sällhet, icke ligger utj en högre grad af jordisk ära, eller utj klingande titlar; Men ärfarenheten, tjden och dess omskitfen, hafva endast förmått, at med eftertryck för mig skärpa dessa lärdommar.

Vj lemnade Skåne, sielfva nyårsaftonen, och d. 15 jan. 1764, voro vj åter i Stockholm, efter en maklig resa och flere rastedagar, hwilka fru grefvinnans svaga hälsa fordrade. Jag blef nu åter på nytt rätt flitig, at predika i Stockholm, såsom detta altjd varit min käraste förrättning. För öfvrigit, upoffrade jag min tjd med trohet, til min älskansvärde unge grefves tjenst; af hwilken jag med den uprigtigaste genkärlek bemöttes. Aldrig kan min innerliga kärlek för honom minskas, och ännu mindre utplånas. Jag är ännu altjd rörd, när jag om honom talar, och han förtjenar min hela tilgifvenhet, min hela vördnad. Och hwilken ära för mig, at hafva haft under min handledning den, som vid några och 20 års ålder, fört ordet för Svea rikes ridderskap, och efven så ung, blifver hälsad för excellence! Vid början af år 1765, var anledning at vänta vacance vid Holms och Kulla pastorat i Upland, hvartil grefve Pontus De la Gardie äger Jus och af denna anledning, lät grefven genom et bref från Stäket försäkra mig, at han ärnade kalla mig til pastor. Holms Pastorat, vardt dock denna gången icke ledigt. Däremot dödde s. å. om sommaren, Östra Ryds församlings hederlige lärare, kyrkoherden P. A. Martin. Denne hade såsom fru grefvinnan Brahes handledare utj christendomskundskapen, fått detta pastorat, hwilket i anseende til sin belägenhet, sin sköna kyrka, sin täcka och städade prästegård, var hvad man i präste-styl kallar et artigt brödstycke. Östra Ryd ligger i Roslagen, 3 mjl ifrån Stockholm, och grefveliga Brahe-slägten tillsätter här präst. Rycktet om Martins död, tilskyndade grefvinnan en mängd af sollicitanter,²⁴ och hwad som härvid var löjeligast: Desse sökte mig först, för at utforska hvad böjelse jag hade för denna ledigheten, och man trodde, at grefvinnan hälst måtte unna den åt mig. Fru grefvinnan, utan at jag häröfver gaf min tanka tilkänna, gjorde mig också värdeligit anbud af pastoratet, utj de nådigaste ordalag, men förbehölt sig därjämte,

²⁴ Sökande.

ifall jag det ville emottaga, at jag, åtminstone ännu någon tjd, skulle under min vård behålla grefven. Min betänckningstjd blef icke lång. Jag hade frugtlöst hoppats at komma til hofvet: Jag såg för mig i denna vägen en stor evangelisters skara, som efter utseende länge nog torde få vänta på ny konglig fullmakt, at gå ut i verlden och predika —: Jag kände en stor del af dessas trångmål: Jag förutsåg en lika torftighet för mig, i fall jag framdeles kunde upnä min önskan, särdeles som en hof-präst, på denna tjden icke tillika kunde hafva condition, voro det än utj det ypperligaste hus; en utväg som sedermera blifvit nästan allmän: Jag hade besett stället och det hade förefallit mig oändeligen behageligt: Jag började misstro de storas löften, och jag eftertänkte riktigheten af denna försigtighets-reglan: At man må taga det vissa framför det ovissa: Mig var också bekant, at en hederlig och värkeligen förtjent man, vid denna lägenhet haft sin bärgning och här lefvat rätt förnögd: Alla dessa omständigheter sammanlagda, determinerade mit sinne: Jag emottog med vördnad det anbud mig giordes, och på fru grefvinnans för mig utfärdade kallelse, fick jag snart ifrån Upsala, domcapitlets collations-bref på Östra Ryds pastorat, daterat d. 25 sept. 1765.²⁵ I maij månad 1766, flyttade jag til Ryd, såsom denna församlings lärare, hölt pingestdagen min inträdes predikan, bodde på Rydboholms slott i sällskap med min grefve, där vj af inspectoren efter ordres blefvo väl accomoderade. Jag hade den fagnaden, at snart vinna min församlings särdeles kärlek och förtroende. Consistorii upsaliensis ynnest, at låta den förre nåårspredikanten vara quare på stället til min tjenst, missbrukade jag intet. Alla helgedagar predikade jag, och föga förekom någon slags ämbets-förrättning, den jag icke mig åtog. Min medhjelpare bebodde prästegården, upbar mine pastoralier, och gjorde mig därföre redo som honom behagade. Han var nögd med sina vilkor och sin belägenhet, och i sanning hade han skäl at så vara. — Men utj mit öde var, at icke länge stanna på detta stället. Efter et års förlopp, tog jag et ömt afsked af min älskade församling. Jag bör få säga hwad sant är —: Mine Rydsboar ville nödigt släppa mig. Jag var uprigtigt af dem älskad, och måhända at mit minne hos dem ännu icke utslocknat. Efter mig tilsattes, (jag vet ej väl huru) en åldersman, som genom sit sällsamma lefnads-sätt snart misshagade församlingen. Man kan döma til missnöjet, när denne läraren efter några få års förlopp, såsom förklarad oförmögen til sin tjensts be-

²⁵ Collationsbrev = fullmakt. Patronus kallade till Östra Ryd 1765; samma år utfärdade domkapitlet collationsbrev; 1765—67 var Gezelius »pastor designatus» i Ö. Ryd, men inväntade ej kunglig fullmakt.

stridande, begärade och ärhölt formeligit afsked ifrån sin syssla, hwarvid han dock hugnades med kongl. hof-predikants-titul. Jag vet ej, om vår svänska kyrko-historia, kan uppte många dylika händelser.

Ännu hade jag icke emottagit min fullmagt²⁶ på Östra Ryd, när anledning för mig var, at vänta en ny kallelse til en annan ledig församling. Lillkyrka och Öby Pastorat i Nerike, hade blifvit utan herde, genom kyrkoherdens Fromhold Hallmans död, och här ägde herr kammarherren Ugglas, såsom possessor af Ekebergs gods, rättighet at kalla. Med denne herren hade jag alsingen bekantskap. Någre mine vänner ifrån Nerikesorten försäkrade mig, at detta pastorat, ehuru ej stort til hemmantal, voro dock ägansvärdt, i afseende på prästegården och dess flere betydliga förmåner. Hvad som mäst gjorde mig hugfäld, at vända mina tankar häråt, var detta, at jag på Nerikesorten hade min moder, mine syskon och närmaste anhörige. Jag skref därföre utj detta ärendet til min morbroder kongl. räntemästaren Broström i Örebro, och han som altjd satte sin vällust därutj, at bidraga til sine släktingars upkomst, drögde icke, sedan han fått mit bref, at resa til patronus. Ehuru rätt många redan visat sig, såsom friare til denna bruden, och af hwilka min morbror träffade tvenne vid Ekeberg; hade hans goda sätt at tala för mig den värkan, at herrskapet begärade, det jag måtte komma ned för at predika. Snart var jag på stället, och förrättade gudstjensten i Lillkyrka, 15 sönd. efter trinit. 1765. Utan at sielf tala något uti saken, reste jag straxt bort, och drögde icke eller länge utj Neriket. Mit herrskap, som jag nu besökte, nämde åt mig ingenting angående denna ledigheten; likväl kunde jag, af flere små omständigheter sluta, at de åtminstone icke aldeles deciderat sig emot mig. Utj deras hela väsende och upförande, lyste en fromhet, en behagelighet och en afmått höflighet, som aldeles intog mit sinne. Frun i huset, syntes mig både på förståndets och hiertats vägnar, af de egenskaper, at hon kunde draga til sig allas vördnad och högaktning. Jag tyckte, at detta var, et sält, et lofvärdt par. Jag kände hos mig en åstundan, at med detta herrskap få dela mina dagar. I slutet av octobr. månad, emottog jag herr kammarherren Ugglas bref, utj hwilket han med de artigaste ordalag, lät mig veta, det han i samråd med sin fru, tagit det beslut, at utaf flere sökande, utvälja mig til sin pastor. Också berättade han, det hans kallelsebref för mig redan var til Strängnäs consistorium affärdadt. På tvenne ställen var jag således nu designatus pastor. Men mig förestod en strid, hwars utgång syntes rätt oviss, icke för sielfva saken, utan i afseende på min betydelige motståndare, hwil-

²⁶ Den kungliga fullmakten.

ken kunde anses såsom en Alexander magnus, emot Jörgen Hattemager. — Herr biskopen dr. Serenius, denne vaksamme, denne för sit stift nitiske och värkande styresmannen, ville icke hålla för godt, at en främmande eller urstifts präst, skulle taga bort Lillkyrka pastorat. Han hade också härtil recommenderat en man, för hwars värdighet han sielf ville vara borgen. Efter flere försök på patronus sielf, för at ändra hans beslut, vände herr biskopen sina vapn emot mig. Man anförde, at jag var altför ung; at jag var en aldeles okänd person til mina kundskaper, och af detta senare skälet, vardt jag genom consistorii stregnensis bref af d. 22 majj, kallad til pastoral-examen. Jag borde lätt begripa, hwarthän detta syftade. Jag hastade at svara consistorium med den höflighet, som jag var en sådan domstol skyldig, insände verificerad afskrift på min pastoral examens extractum protocoll, och anförde, at som jag ansåg en ny examen hos et annat consistorium för missfirmelig emot det consistorium, där jag för icke lång tjd tillbaka blifvit examinerad; så vågade jag icke hörsamma denna oväntade kallelse, innan jag förut inhemtat domcapitlets i Upsala, utlåtande härom, hwilket i alla fall skulle blifva den regla, hwar-efter jag ville mig rätta. Jag vände mig altså med förfrågan til mine förmän i Upsala, och fant af deras svar, at de i alla delar gillade mit upförande. Dom-capitlet i Upsala, gjorde min sak til sin egen, skref til consistorium i Strängnäs, bilade nytt bevis om min pastoral-examen, och sade sig förmoda, at detta deras betyg, måtte äga den värkan, som Kongl. Majest^s förordning i dylika mål af d. 17 junii 1756 vill medföra. Men härmed var saken icke bilagd, ej eller utföll mit collations-bref. Patronus, som mig kallat, såg sig därföre nödsakad, at med en underdånig besvärsskrift vända sig till Konungen. Denna blef consistorium i Strängnäs communicerad, som afgaf sin förklaring. Det tillhör icke mig at afdömma vigten af de skäl, som utj denna förklaring anfördes; Men patronus vederlade dem utj en ny skrift til Konungen, och genom Kongl. Majest^s nådiga utslag af d. 10 december 1766, vardt jag frikallad ifrån ytterligare examen, samt consistorium anbefaldt, at utan längre upskof, meddela mig collations-bref til kyrkoherdelägenheten i Lillkyrka och Öby församlingar. Detta collationsbref utföll d. 4 febr. 1767. Jag har noga förvarat alla til denna saken hörande acter, och ho dem kommer at läsa, dömme sielf häröfver med oväldighet. — Til Strängnäs reste jag, upvagtade min tilkommande förman, hwars kallsinnighet jag väl både då och sedan vid några tillfällen rönte; men är dock denne hedersmannens minne mycken vörndnad skyldig. Och ho är som honom kändt och kan neka, at han var en man af stor förtjenst, af ypperliga

egenskaper? En biskop, som stadgat sin rättighet, at af vår svänska församling med loford och ärkänsla altjd nämnas.

I maij månad 1767, flyttade jag til Lillkyrka och Öby pastorat, och hölt den 4 söndagen efter påsk, min inträdes-predikan i Lillkyrka för en talrik menighet. Vid samma tillfälle voro också närvarande, herr öfversten Segebaden och dess fru, hwilka genom deras förord, mycket bidragit til denna min befordran. Stället behagade mig mer och mer, så at jag förespådde mig en den angenämaste framtjd. Guds godhet til pris, bör jag ock bekänna, at de flere år jag här tilbragt, varit med oräkneliga Guds välgärningar tecknade.

Min nyja landthushållning, visade mig snart huru nödvändigt för mig var, at hafva en maka, som med mig kunde dela omsorgen. Därpå var jag också omtänkt, så snart jag fått kallelsen til Lillkyrka. Jag hade af en särdeles händelse, kort förut vunnit bekantskap utj herr kammereraren Petrés hus, och han hade hos sig en brorsdotter, mamselle Sara Regina Petré.²⁷ Denna flickans vackra och intagande upförande, som i alla delar syntes mig svarande emot hennes täcka utseende, hade ifrån första gången jag henne såg, giordt på mit hierta det intryck, som jag tillförene aldrig kändt, och som sedermera determinerade mit val. Jag kan icke neka, at jag förut haft flere tillfällen at lära känna på et närmare sätt personer af det vackra könet. Hos en del af desse, hade jag funnit rätt älskansvärda egenskaper; men ännu var mit hierta fritt, och jag har altjd uti mina yngre år, räknat för en oförsigtighet, at i förtjd fästa mig med kärleksband. Detta har ej sällan för många haft obehageliga följder. Min utvalda fästemo var icke penninge-rik, men hon behagade mig i afseende på det som jag ansåg för mera redbart. Penningen är en god hielpare, och en rik utkomst förhöjer detta jordiska lifvets värde; men detta utgiör dock ej den lycka, den sinnesförnöjelse, som i längden håller stånd. Man kan vara rik och missnögd. Man kan hafva mindre och lefva nögd. Et ömt, et vänkärt hierta, kiöpes icke med penningar. I början af juli månad, reste jag til Stockholm, hade där d. 10 s. m. mit bröllop, och nedförde min vän, i hwars liufliga sällskap jag nu tilbragt hela 13 åren. Dessa synas mig hafva varit endast få dagar, så mycket älskar jag henne, och så förtjent är hon at äga min kärlek. Vj började vår hushållning, utan at hafva mycket i förråd: vj voro båda nöjde at lämpa oss efter våra vilkor: Och Gud har så välsignat

²⁷ Kamreraren i jernkontoret, sedermera bergsrådet Ludvig M. Petré — ett av 16 syskon, men själv barnlös — hade upptagit en brorsdotter Sara Regina Petré, som blev Gezeliu maka. Hon tillhörde också en stor barnskara (12 stycken) och var dotter till kämnären i Stockholm Johan Joachim Petré och hans hustru Ebba Hadelin, båda vid denna tid döda.

vårt hus och vår möda, at vj. ej alenast altjd ägt vår nödtorftiga bärgning, utan också haft, och intil denna dag hafva, hwad man med skäl kan räkna vida öfver det nödvändigaste.

I första dagarna af martii månad 1768, reste jag til prästmötet i Strängnäs. Man lät mig där veta, at biskopen vid mötets slut, ärnade utnämna mig till respondens för näst följande prästmöte. Som innom Strängnäs stift, förut icke varit öfveligit, at en promotus magister har denna function, så syntes klarligen, at biskopen för min person här med ville utmärka någon ovilja. Jag hade emot hans vilja och arbetande kommit utj stiftet, och kunde således icke utan på längd, blifva et mål för hans ynnest. Hvad mig vardt om biskopens upsåt berättat, lät jag en del af stiftets prästerskap veta, om hwilkas vänskap jag var säker, och dessa ansågo saken på sin rätta sida, hwarföre de gäfvo mig det rådet, at jag härvid icke skulle tjga. Med all höflighet lät jag därföre min förman förstå, at som et ovanligt steg nu skulle tagas i anseende til mig; så ärnade jag hänskiuta mig till det församlade clerus, och på den händelsen, at man behagade fastställa, det promoti skulle hädanefter ömsom hafva partes responsorias vid prästmöten; så räknade jag mig til särdeles heder, at få blifva den förste; men at blifva den förste och kanske efven den siste, det ansågo jag såsom stridande emot billighet och praxis, åtminstone innom detta stift, där et sådant exempel icke kunde uptes. Min höfliga invändning hade den värkan, at jag sedan icke ens af episcopo nämdes. Kort före nästföljande prästmöte, fick jag däremot biskopens bref, hvarutj han gaf mig tilkänna, at jag af honom var utsedd, at predika på första prästmötesdagen. Denna function var åter mycket hedrande, och här borde jag, utan all invändning lyda.

Vår contracts-prost herr kyrkoh. Flodinus i Axberg, hölt detta år om sommaren, ordentelig visitation utj mina församlingar, och visitationsprotocollet av d. 19 jun: bär vittnesbörd därom, at han fant alt ting klanderlöst, som angick mit ämbete. Mine åhörare ville utmärka för mig sin särdeles vänskap och kärlek, därmed at de begärade af prosten, det måtte han utj protocollet intaga, huru de allmänneligen inför patrono yttrade sin vördnadsfulla årkänsla, som kallat en så hederlig, nitisk och begäfvad kyrkoherde. — Jag anförer dessa deras egna ord, icke af egenkärlek, icke af skryt: Jag nämner detta såsom bevis, at icke alla voro med min kallelse til Lillkyrka, så onögd som min andelige förman. Jag bör dock säga at han sedermera och i längden, ärtedde mig mycken välvilja. Måhända han fant, det jag icke förtjente den ogunst, som mig i förstone mötte. Tjder ock tillfälligheter, tilskapa ofta fördommar hos människjor emot

hvarandra. Det ädlaste hjerta kan stundom här af förvillas. Men den uplyste märker förr eller senare sin villfarelse, och återhämtar med nöje sinnet ifrån sin första öfverilning.

År 1769 om hösten, gjorde jag med min k. hustru en Stockholmsresa, för at besöka herr kammereraren Petré och dess fru, hvilka hvarje sommar i de första åren, och innan de sielfve flyttade på landet, gladdo oss med deras närvaro, och i alla mål ärtedde sig emot oss, såsom hulda föräldrar. Under det jag nu var i Stockholm, hade jag den nåden, at tredje resan predika för Deras Kongl. Majestet, Dom. 20 p. trinit. En hög herre nyttjade detta tillfälle at recomendera mig til kongl. hof-predikants fullmagt. Hans Majestet svarade därpå, at hofpredikants titul ville han väl icke gifva mig; men om jag åstundade at blifva såsom tienstgörande kongl. hofpredikant antagen, ville Hans Majestet i afseende på denne herrns förord, utan långt betänkande utfärda fullmagt för mig. Mit val blef då detta, at med nödig utkomst häldre predika för mina bönder.

Nu kommer jag til en sällsam händelse, som gjorde d. 5 febr. 1770, til en för mig minnesvärd dag. Underpanelen af taket utj min hustrus kammare föll ned vid middagstiden och gjorde i rummet en gräselig ravage. Jag var inne utj kammaren när fallet skedde och trodde ej annat, än at därvid förlora lifvet. Min hustrus cousin, en ung Petré, som också var inne, fick et duktigt slag i hufvudet och sönderrifvna kläder, men mitt utj gruset och dambet, vardt jag aldeles oskadd. Guds försyn var ögonskenlig vid detta tillfället. Nyss förut hade min hustru och min syster som var utj mit hus, haft något at sysla vid et bord, som var satt mitt under det stället, där takbräderna först brusto. En händelse gjorde, at de båda gått utur kammaren. Så framt de varit på sina rum när taket nedföll, hade de helt visst blifvit krossade, ty bordet, sängen och gålfvet spillrades alt sönder af bräderna och den til myckenhet nedfallande hårda lerfyllningen. Den skrämsel som min hustru fick och den ovisshet i hvilken hon var, om jag var vid lif, hade kunnat haft den bedröfveligaste påföljd; ty hon räknade nu de sista dagarna til en förestående barnsäng. Också gaf hon mig 5 dagar efter, eller söndagsmorgonen d. 11 febr. en välskapad son, som i dopet blef kallad Carl Ludvic. Med de hierteligaste tacksäjelser och böner, öfverlemnade jag detta barnet åt Gud, då jag om söndagen af predikstolen berättade händelsen och upmunttrade både mig sielf och mine åhörare, at prisa Guds tilbedjansvärda försyn, som så underligen förer oss ut ifrån hotande faror.

Vårt ägtenskap hade redan 1768 blifvit frugtsamt, genom en dotter, som d. 28 apr. föddes. Min hustru, som vid detta tillfället af

flere slags krämpor var besvärad, ömmade vid at se dem fortplantade på sit lilla barn. Och som en af dessa båda tycktes vara ämnad at bli dödsens rof; så borde vj finna oss nöjde, när Gud efter några timmars förlopp, behagade släcka detta nytända lifvet. År 1773 d. 24 julii, gaf Gud oss åter en dotter, som döptes Catharina Margaretha. Så länge Gud låter dessa tvenne barnen lefva, hafva vi nu det man kallar önskebarn, och vj räkna för vår högsta pligt emot Gud och samhället, at med all uptänkelig omsorg, söka vägleda dessa våra barn, på gudaktighetens, kundskapens och dygdens jämna väg.

Et utskrifvit prästmöte samlade stiftets andelige fäder i Strängnäs utj sept. månad 1773, och vid detta tillfälle predikade jag första dagen, d. 21, öfwer min tilordnade text, Ephes. 4 Cap. v. 24. På prästerskapets enhälliga åstundan, blefvo alla 3 predikningarna tryckta.

Genom vår vördade patronessa fru Ugglas flyttning ifrån Ekeberg til Stockholm, och ännu mera genom denna fruns dödsfall, som i Stockholm timade d. 22 jul. 1773, hade jag och min hustru förlorat det utvalda nöje, som vj altsedan vår hitkomst niutit, af detta muntra och artiga sokne-herrskaps sällskap. En långvarig och tärande invärtes siukdom, hade tvingat fru Ugгла, at i Stockholm söka de förfarnaste läkare, hwilka likväl icke förmådde at mota döden. Vår älskade patronus herr kamarherren Ugгла, vistades efter denna tiden, sielf sällan vid Ekeberg, utan merendels hos sin fru moder hofmarskalkinnan Ullsparre på St. Diula i Södermanland. Vår saknad var således rätt känbar och vår sokn nog öde på sällskap. Men tjden helper alt. I novembr. månad 1755⁸⁸ hade jag den hedren at på Hiälmarsnäs sätesgård i St. Mällösa sokn, sammanviga herr lagmannen och landshöfdingen von Schantz, ägare af Götharsvjks sätesgård här utj församlingen med högvälborna fröken H. I. Lagerberg, och samma höst, gifte sig herr kamarherren Ugгла med högw. fröken Ehrensvärd. Vj hade således innom årets slut, tvenne lysande hus och conversations-ställen innom församlingen. Til dessa får jag ock lägga tvenne andra ägtenskap, hwilka nästan innom en tjd fullbordades, och hwilka jag med kyrkans band stadfästade, innom min annexe församling: Det ena emellan herr baron Alrik Åkerhielm på Käggleholm och mademoiselle Brita Bergman: Det andra emellan herr Hans Wittfoth på Ringaby och mamselle Anna Inga Bagge. Jag vet at många präster, räkna för et tvång och en obehagelighet, at hafva herrskaper ibland sine åhörare. Må hända at också de förre ej sällan hafva skäl at härmed vara missnöjde. För min del må jag skatta mig lycklig, i afseende på min sammanlefnad med mine sokne-herrskaper.

⁸⁸ Felskrift för 1775.

När jag undantager några små tvister, hwilka emellan mig och herr baron Åkerhjelm stundom kunnat förefalla, och om hwilka jag tryggt kan säga, at jag til dem aldrig gifvit anledning, hwarföre de också alla, til min fördel sluteligen utfallit; När jag undantager detta, som jag i sanning må kalla, at hafva defensive krigat; så har jag under all min framfarna tjd härstädes, ägt den stora förnöjelsen at med mine herrskaper lefwa utj den fullkomligaste sämja, och jag bör säga, uprigtigaste vänskap. Utan at på et ovärdigt sätt krusa eller krypa, har jag aldrig velat brista utj den högaktning, som jag trodt mig vara deras stånd, men ännu mera deras personliga egenskaper skyldig. Utan at vilja egalera dem utj en lysande lefnad eller så kallade manieres a vivre, har jag altjd sökt at föra mig värdigt up, och at hålla et anständigt, et ordenteligt hus. Och härmed har jag bibehållit deras ynnest, deras kärlek, ja, jag vågar säga, deras aktning, så at jag med den största ärelystnad, aldrig kunnat fordra större hedersbevisningar än dem jag värkeligen otvungit åtniutit. Hvad jag så ofta förmärkt, gifva nästan oundvikliga anledningar til det förakt och de många satyriska infall, för hwilka vårt stånd så mycket får kläda skätt, har jag med sorgfällighet städse undvikit. Hit räknar jag isynnerhet följande: När vj landtpräster, förringa oss sielfve nedan om vår värdighet: När vj röja et slags obehageligt tvång utj de förnämjas umgänge, och därför häldre välja et friare sällskap med deras bättre betjening: När vj genom vår underlåtenhet at skaffa oss grundeliga och prydande kundskaper, altför tydeligen förråda vår diupa okunnighet, eller visa, at all vår kundskap har sin gränts inom litet latin, litet grekiska, ebreiska och et systema theologicum: När vj utj vårt ämbete, icke förstå at hålla en medelväg emellan en alt för mycket stötande myndighet och en mesaktig efterlåtenhet eller undfallenhet: När vj med den tankan, at vj redan giordt vår lycka, öfverlemme oss utj vår hvardagslefnad, åt lättja, vårdslöshet, dagelig sömn och en otäck beqvämlighet i klädnad: När vj genom en slags grofhet eller obehfvenhet utj vårt väsende, giöra oss löjelige ibland folk af vett och smak: När vj endast fara väl med vår kropp, men vanvårda vårt förstånd: När vj låta förmärka en omåttelig girighet eller noghet utj våra rättigheters utkräfvande —. Jag säger at vj landtpräster, oftast falla in utj dessa svagheter, och blottställa därmed hela vårt stånd för allmänhetens förakt och begabbelse. Retelserna härtil, äro större för oss som bo på landsbygden, än för våre ämbetsbröder, hwilkas öde fört dem til städerna. Där gifvas täta och omskiftande anledningar at upöfva förståndet och skärpa dess förmögenheter: Där kan man på mångfaldigt sätt utan möda,

öka sina kundskaper och pryda sit väsende med behag och en otvungen belevfvenhet: Där lägger man icke i träde sina natursgåfvor, ty den ena muntrar den andra. Men på landet saknas dessa tillfällen, dessa omskiften, och upmuntringar, åtminstone träffar man dem sällan. Man lever så til sägandes, inom en trångare cirkel, utj en jämn indragenhet och den ena dagen, har en altför stor likställighet med den andra. Denna likställigheten föder af sig en slags ledsnad och olust i sinnet. Af denna ledsnan kommer sedan orkelösheten, och den få vj sluteligen tilskrifva vår försämring både på den moraliska och fysiska sidan. Taga vj icke noga vara på oss sielfva, sätta vj oss icke såsom en lag före, at i vår enslighet upbruka vårt pund, hafva sällskap med våra böcker, växla behageligen om med vår tjd, akta oss för bequämlighet, och at aldrig åsidosätta en viss slags ordning och manerlighet utj vår dageliga lefnad; så förfalla vj snart ifrån den ena oordenteligheten til den andra, och blifva på sistone venerabilia pecora.²⁹ Jag har sedt mer än många exempel at så händer, och jag känner af egen ärfarenhet de retelser til försämring, som landtlefnaden har med sig, emot hvilka vj aldrig nog, kunna vara på vår vagt. Bästa förvarningsmedlet blifver altjd detta, at väl använda vår tjd, och at dageligen arbeta på våra kundskapers utvidgande, så at vj med värdighet skulle kunna bekläda de ypperligare ämbeten inom vårt stånd. Det må för öfvrigit blifva lyckans men icke vårt fel, om vj ändock stanna quar innom en trångare krets, och måste sakna en mera lysande belöning. Nog af, när vj sökt giöra oss så kände, at sielfva afvunden icke kan säga, det vår lycka öfverträffar vår förtjenst.

Mit samvete bär mig det förnöjande vittnesbörd, at jag icke onyttigt eller lättjefult använt min tjd, sedan jag blifvit landtman. Utom det, at jag i hela 10 åren ensam bestridt mit prästa-ämbete, icke såsom en födkrok, med vårdslöshet, tvång och olust, utan med full håg och nit at föra människor på gudaktighetens och dygdens väg, at vinna själar til Gud; har jag också upoffrat mina dagar och min bästa ålder, til nyttiga och prydande wettenskaper. Mycken upmuntran och et lyckligt tillfälle härtil har jag haft, genom en fri tillgång til Ekebergs, Götharsvjks och Käggleholms bibliotheker, inom mine församlingar.³⁰ Mina egenhändiga collectanea³¹ utj flere wettenskapsgränar: mina större eller mindre ströskrifter, och mina många homile-

²⁹ Vördnadsvärd fänad.

³⁰ Ägare: familjerna Ugglå, von Schantz och Åkerhielm. I grannförsamlingen Glanshammar låg Esplunda med förnämligt arkiv och bibliotek samt en välvilligt inställd ägare, hovmarskalken greve Mörner (se s. 39).

³¹ Samlingar.

tiska³² papper, hvilka jag önskar, om det är Guds behag, at få lemna utj min ende sons händer: Alla dessa, kunna tjena til bewis, at jag icke öfverlemnat mig åt lättjan. Jag lägger härtill de arbeten, som blifvit tryckte: Några öfversättningar eller egna reflexioner, införde utj Svederi Upsala Tjdningar —: Mit äreminne öfver Riks-Cancel-leren gr. Axel Oxenstierna, belönt med 30 ducater af kongl. patriotiska sällskapet, och tr. i Stockh. 1774 —: öfversättning af österländska sedosamlingar, tr. i Örebro 177[5] —, och mit försök til et biographiskt lexicon, öfver namnkunnige lärde, eller eljest minnesvärde svänske män, tr. i Stockholm 1778, 1779 och 1780, utj trenne delar —.³³ Kännare af det historiska studium måga dömma, om detta lexicon kostat mig litet eller mycket arbete, och man besinne, at jag utj en aflägsne vrå på landet, giordt dessa samlingar. Min hushållning har jag icke eller, under dessa lärda retdrif försummat. Också har jag räknat för et nöje, at sielf handleda mina barn utj nödiga kundskaper, alt efter som deras år och siälaförmögenheter tilltagit. Hvad jag i denna delen giordt, må jag så mycket mindre ångra, som Gud utrustat dem båda med quickhet och böjelser til det goda, och jag kan i sanning betyga, at min son vid sin nuvarande 10 års ålder, äger de insigter, det bokvett och de tankegåfvor, som giöra honom berättigad, at räknas ibland de barn, af hwilka man i en framtid bör vänta mycket.

Min Gud! du vest, med hwad öm kärlek jag omfattar de båda barnen som Tu mig gifvit! Du vest, huru ofta jag varit nog svag at inbilla mig, det jag omöjeligen skulle kunna bära den sorgen at mista dem. Nådigt har Du förskonat mig för en så närgående bedröfvelse, och jag vördar denna Din godhet. Ach! Hvad ömma känslor Gud inplantat utj faders och moders hiertat för sina barn! — Ho kan dem med sin rätta liflighet beskrifva! — Ofta har min egen ärfarenhet i denna delen, gifvit mig rika anledningar, at tänka stort och trösteligt om Guds kärlek til oss människjor, och hwad eftertryck ligger icke utj denna bilden som Gud sielf brukat: Esaiæ 49 Cap. v. 15 — Ps. 103 v. 13. — Then som läs thet, han gifve åkt däruppå —.

Utj midsomarsdagarna, reste jag 1776 med min hustru och lilla son til Stockholm. Detta var endast en lustresa. Innan vår afresa, besökte jag min moder i Örebro, fant henne vid en tämmelig god hälsa och ännu större sinnesmunterhet, så at den tankan minst kunde falla mig in, at jag nu omfamnade henne för sista gången. Just samma dag som jag var resefärdig ifrån Stockholm, emottog jag bref ifrån Örebro,

³² Prediko-.

³³ Bil. 7, s. 58.

at min mor var siuk, och at siukdomens utgång syntes ganska tve-tydig. När jag sedan sjövägen hant til Arboga och Jäders bruk, mötte mig vid sistnämde ställe den sorgeposten, at min mor var död. Denna tjdning gjorde på mit sinne sin naturliga värkan, och jag kände, at jag mistat en mor, som jag af hiertat älskade och vördade. Hon hade aflidit d. 2 julii om aftonen, och årstjden påskyndade begrafningen så mycket, at jag icke fick följa hennes stoft til grafven. Dagen efter begrafningen kom jag til Örebro och träffade där mine sörjande syskon. Vj funno en vällust under vår bedröfvelse at tala om vår bortgångna moder och mine syskon som varit närvarande vid döds-sängen, beskrefvo för mig lifligt, med hvad särdeles sinnesstyrka, med hvad siälalugn och frimodighet hon emottagit döden. I sista stunden hade hon betedt sig såsom en segrande hieltinna emot denne mänskelighetens fiende. Af flere anstalter utj hennes giömmor, fingo vj också sedermera se, huru vår moder bestält om sit hus, och med hvad visshet hon väntat at denna gången vandra alt kiötts väg. Ah! Hvad det är godt, at i hälsodagen, giöra sig bekant med döden, at blifva förvissad om sit nådastånd, at kunna giöra Pauli bekännelse til sin: Rom. 8. 38, 39 —. Jag vet visst at min moder var ibland deras antal, som i lif och död höra Gudi til. Hon hade genomgådt många besvärligheter under sin vandring, och Gud hade utrustat hennes siäl med stora egenskaper. Jag dristar säga, at af hennes kiön minsta delen få den lott af förstånd och tankekrafter som hon ägde. Underligen blandade Gud för henne liuft och ledt, glädje och sorg, ära och förnedring. Ifrån den bedröfveliga dagen, då mine föräldrars hus skingrades och deras egendom vardt kronans, led min mor ändock aldrig någon brist utj sina behof. En kär moders och en öm broders hus, vardt hennes fristad. Här felade henne intet, och aldrig saknade hon ibland människjor som henne kände, den heder och den särdeles aktning, som ofta minskas eller knappas ut åt dem, hwilka genom vidriga öden, måste stiga ned ifrån lyckans högd. Efven hade hon den glädjen, at se sina lefvande fyra barn, välartade, hulpne, och genom Guds försyn väl försörgde, långt förän hon tilslöt sina ögon i den sista sömnen.

Min morbrors, kongl. ränthemästaren Broströms hus, utj hwilket min salige moder vistades, var et ibland de mäst lysande utj Örebro stad. Den som åstundade at äta och dricka väl, var altjd säker, at vid hans bord kunna upnä sin önskan. Min morbrors förmögenhet, svarade också emot hans böjelse at lysa och at nästan jämt se främmande. Utan at i ungdomen hafva läst: utan at ens äga de vanligaste och allmännaste grunder utj det som kallas bokvett, hade han et

ganska godt naturligt förstånd, talade med artighet och sade ej sällan rätt quicka infällen. Et ömt och vänfast hierta prydde hans väsende, och han var, det som utj sin egenteliga bemärkelse heter släktkär. I hans hus hade vällefnad, välmåga och hälsa, utj flere år bortåt, liksom tagit sit stambåll. Men änteligen ville också döden sträcka sit härjande välde hit. Det var besynnerligt, at innom et halft års förlopp, borttog döden hufvud-personerna: mamselle A. Gr. Frummerie d. 10 junii; min mor d. 2 julii, och kongl. räntemästaren sielf d. 23 novembr. 1776, så at huset med hast, vardt öde och tomt. Kongl. räntemästaren Broström hade lefvat ogift. Hans syskon fingo efter honom et ansenligt arf. En femtedel häraf tillföll mig och mina trenne syskon. Gården i staden, en af de bästa, i afseende på tomt och belägenhet, och som nästan utj tvenne fulla secler tillhört Broströmska släkten, såldes åt kammarrådet baron C³⁴ hwilken herre fant för godt, at här vända up och ned på alt, så at han efter all sannolikhet, torde hafva svårt at til denna fastighet träffa någon hugad köpare, sedan han sielf ledsnat vid sit påbegynta arbete, at här förbättra, eller rättast sagt förvärra alla ställen, alla rum, både ofvan och under jord.

För att öka mina samlingar til det biographiska lexicon, som jag beslutit at af trycket utgifva, gjorde jag utj febr. månad 1777, en resa til Stockholm. Under återresan besökte jag Upsala, och aflemnade utj arkebiskopen dr. Menanders händer min ansökning om förslag til Vassunda och Haga lediga pastorat i Upland. Jag hade med denna ansökning för hufvudafsigt, at komma Stockholm och Upsala närmare, såsom ställen, där alla slags kundskaper hafva sit rätta hemvist. Af herr arkebiskoppens löften, hade jag all anledning at hoppas consistorii villfarighet; men utgången visade annat. På förslaget upförde consistorium trenne män, hwilka åtminstone hade den förtjensten, at de voro väl bedagade. Mit misslyckade försök oroade mig intet, och jag hade redan fattat en slags olust för stället, då jag under förbjresan, betraktade Vassunda i grund förfallna prästegård.

I från maj månad detta år, har jag haft hielp utj mina ämbetsysslor. Et 10 årigt trägit arbete, åskade någon mera ledighet, och jag vant utan minsta motstånd ifrån consistorium, hwad jag begärade. At jag likväl icke i något måtto missbrukat denna förmon, eller dragit mig undan ifrån mina skyldigheter, därom kan jag återopa mig min församlings ojäfaktiga vittnesbörd. Så länge jag niuter hälsan, skattar jag för min högsta fågnad och min angenämaste förrätt-

³⁴ Kammarrådet baron Josias Carl Cederhielm.

ning at arbeta för Guds ära och at predika Jesu evangelium. Gud är mit vittne, at jag aldrig täljer muntrare och behageligare stunder, än då jag står på min predikstol. Efter min egen noga anteckning, har jag til och med 1778 års slut, sedan jag vardt präst, 1 056 gånger predikat. Unnar Gud mig lifstjden och hälsan, så hoppas jag, at denna räkning skall vinna mycken påökning.

Efter någon villrådighet, fattade jag det beslutet, at i tjd låta ympa kopporna på mina tvenne kära barn. De voro också vid den ålder, at de sielfve kunde häröfver yttra sina tankar. Jag talade med dem flere gånger i detta ämnet. Jag förestälte dem skälen både mot och med vid denna operation, och jag bad dem välja efter sit tycke. Med tårar i ögonen, och med de mäst rörande bewis af deras öfverlåtenhet til sine föräldrar, förklarade de sig aldeles nöjde med hvad vj ville giöra. En skickelig chirurgus ifrån Örebro stad, förrättade på dem ympningen d. 26 majj 1778, och efter några veckors föregången præparation; men utan den värkan som man väntade. Jag lät därföre ny ympning giöras d. 1 jun: på barnens båda armar; men denna itererade operation, syntes lika frugtlös som den förra, och ympe-såren voro mäst läkte dagen efter, hwartil trådernas³⁵ svaghet förmodeligen var ordsaken. Min lilla son, hade väl efter några dagars förlopp, en liten feber, någon yrsel och tvenne små röda fläckar, den ena i ansigtet och den andra under foten; men min lilla dotter, var aldeles fri och mådde väl, hwarföre jag ock öfver midsommaren tog barnen med mig bort på et slägt-besök. Jag trodde ingenting mindre, än at ympningen efter så lång tjd skulle hafva någon värkan, när min dotter d. 28 junii, om aftonen häftigt siuknade, med alla de tekn som gåfvo koppor tilkänna. Efter några dagars förlopp, slogo en myckenhet koppor ut öfver ansigtet och hela kroppen. Siukdomen blef i den högd, at vj började misströsta om utgången, och jag må icke glömma, med hvad sinnesoro, jag nu tilbragte några dagar. Under den jämnaste tilsyn af chirurgus herr Joh. Blom, och med den ömmaste skötsel, öfvervant min dotter sit onda, och steg up af sin siuksång, utan at på något sätt vara vanställd af den myckenhet koppor hon haft. Besynnerligt var, at min lilla son under alt detta blef fri för smittan.

³⁵ Ymptrådarna. Behandlingen skedde enligt den metod, som beskrives i Nils Rosén von Rosenstein, Underrättelser om barnsjukdomar och deras botemedel (1764), s. 170—180: Ympningen gjordes med smittkoppevar, som upptagits i en bomulls- eller linnetråd och sedan förvarats i ett litet glas. Vid själva operationen användes udden av en lancett, men man skar endast igenom ytterhuden. Uti ritsan lades ymptråden. Var denna ej tillräckligt färsk, kunde ympningen bli resultatlös. Rosén säger sig ej veta, hur länge ymptråden behöll sin kraft, men kände till, att koppor och smitta förts från Upsala till en prästgård i Nerike 18 mil (vilket passar in på Lillkyrka, Gezelii hem.)

Dageligen var han inne hos sin siuka syster, och för at nu med henne dela et lika öde, lade han sig flere gånger vid hennes sida, och handterade hennes kläder. Så lätt slapp han undan, och har sedermera varit fri, ehuru koppor innom sokn varit gängse. Hela händelsen ifrån sin början, til sit slut, var af den besynnerliga beskaffenhet, och utgjorde en så sällsam casus, at jag trodde mig härom böra aflemna berättelse til collegium medicum i Stockholm, och den adresserade jag til assessor Darelli, efter jag med denne berömlige läkaren, hade någon bekantskap.

Första delen af det svänska biographiska lexicon, som jag utarbetat, och som på bokhandlaren hr. Svederi förlag blifvit tryckt, var färdig at til allmänheten utgifvas, om hösten 1778. Och som denna delen til konungen var dedicerad; så borde jag inställa mig i Stockholm, för at i underdånighet sielf framgifva mit opus. Jag kom til Stockholm i de första dagarne af novembr. månad, och hade således tillfälle, at se flere af de högtidligheter som sysselsatte hufvudstaden i anledning af kronprinsen Gustaf Adolphs födelse. Genom grefve Brahe, vardt jag snart anmäld hos konungen utj mit ärende, och konungen utsatte sielf dagen och timan, då jag utj dess egna händer, skulle få öfverlemna min bok. D. 20 nov. infant jag mig efter befallning på levéen, där konungens genomträngande ögon straxt fäste sig på mig, under det han med et nådigt och mildt småleende talade än med den ene än med den andre af kringstående herrar och ämbetsmän. Så snart sielfva couren var slutad, kom konungen sielf til mig och frågade, om jag icke voro den prästmannen, som grefve Brahe för honom omtalat? Jag framgaf då min bok, under det at jag nämde dess innehåll och at jag dristat pryda den med tilskrift til min nådigste konung. Med et mildt upseende, tog konungen boken af min hand, öppnade den, gaf den sedan åt sin öfverkammarherre, och sade åt mig: Detta måtte vara et rätt artigt arbete, som förtjenar at läsas —. Dagen efter, berättade mig min grefve, at konungen til honom sagt: Jag har redan läst flere artiklar af din prästs bok, som han mig i går lemnade, och jag tycker rätt mycket om henne —. Min grefve nämde mig sedermera af något gifvit tillfälle hos konungen, och recommenderade mig til nådig åtanka för framtjden: Och som jag för det närvarande ingenting sökte, men framdeles kunde önska flyttning till någon förmånligare lägenhet, än den jag nu innehafver; så begärade min grefve för mig den nåden, at Kongl. Majestet tåktes nämna mig til sin hof-predikant, hwarigenom Kongl. Majestet ägde lättast tillfälle, at mig utom förslag, med tjden kunna flytta til något regalt pastorat. Konungen gjorde ingen svårighet vid denna un-

derdåniga proposition, utan svarade: At detta skulle ske, dock ej förrän efter riksdagens slut, inom hvilken tjd Hans Majestet inga gracer ville utdela. Efter några veckors angenäma vistande i Stockholm reste jag hem: nögd, at utur den stora, lysande och bullrande verden, återkomma utj mit lilla lugn, omgifven af en maka och barn, dem jag af hiertat älskar, och som förtjena min hela kärlek. Med denna sinnesställning, har jag altjd kommit åter utj mit hus efter en längre eller kortare bortovarelse. Jag tackar Gud, at jag härtil haft ordsak. Jag värderar min lycka i denna delen, och jag beklagar högeligen dem, som vantrifvas hemma: aldrämäst, om en kallsinnig, en vrång och oordentelig maka, eller sielfsvåldiga och illa artade barn, nödsaka en husfader, at borta söka den rolighet, den trefnad och sinnesförfriskning, som han under egit tak icke kan niuta. — Konungens gifna löfte gick utj fullbordan, några månader efter riksdagens slut, och med Stockholmsposten d. 12 junii, emottog jag dess nådiga fullmagt, dat. Ulrichsdals Slott d. 4 junii 1779, at vara Kongl. hofpredikant. Just omkring denna tjden, var andra delen af mit biographiska lexicon färdig at utgifvas. Jag hade då väl åter bordt vara i Stockholm; men som jag hölt anständigare och försigtigare, at icke så hastigt där synas, för at icke gifva anledning til den gissning, at jag med någon förhastad ansökning, ville göra usage af konungens nåd; så anlidade jag genom bref kongl. öfverhof-predikanten och pastor prim. i Stockholm, doctor Uno von Troil, at på mina vägnar præsentera åt konungen sit exemplar, och tillika at verbis meis³⁶ frambära underdånig tacksäjelse för den ärhållne fullmagten. Hvad jag begärade, fullgiorde doctor Troil utan drögmål, och inom få postdagars förlopp, hade jag hans svar, hwarutj han berättade, at Kongl. Majestet för honom betygat sit nådiga nöje och välbehag, så väl med min person som med mit arbete.

Åt Östergöthland giorde jag 1778 om sommaren en lustresa, för at besöka en värdig vän, herr baron Sam. Åkerhjelm på Lindewad, och besåg vid samma tillfälle olsmässomarknad i Skenninge stad, där en stor del af denna provincens herrskaper voro samlade. Året efter, 1779, reste jag efven för nöje skull til Westerås, öfvervar där utj sept. månad mårsmässomarknad,³⁷ och träffade flere af mine Upsala- och Stockholmsväänner, som här bewistade et utskrifvit prästemöte. Det är muntrande, at stundom få se ombyte af människjor, och at efter flere års skilsmässa råka bekanta. Man har också då et godt till-

³⁶ Med mina ord.

³⁷ Marias födelsedag den 8 sept., ofta förbunden med en stor marknad — i Västerås, mårsmässan.

fälle, at giöra egna betraktelser öfver lyckans hwälfningar, hwarigenom en så stor olikhet upkommer dem emellan, som i yngre åren, med et lika hopp om lycka, trädt in utj verlden. Jag såg och omfamnade här vänner, hwilka lyckan mycket gynnat och högt upsatt. Jag såg andra, hwilkas lycka med min, i det närmaste kunde jämnföras. Jag igenkände också en del, hwilkas oblidare öde, borde hos ingen väcka afvund:

Sic ludit humanis divina potentia rebus.
 Passibusque ambiguis fortuna volubilis errat;
 Hos premit, hos elevat, hos deijcit, erigit illos,
 Cogit et varios homines descendere casus —.³⁸

Genom prostens och kyrkoherdens i Glanshammar och Ringkarleby församlingar magist. And. Hedengrens dödsfall vid juletden 1779, vardt prosteledighet utj Glanshammars härads-contract. Våren därpå, fick jag stiftets biskop dr. C. J. Benzeli³⁹ bref, at såsom älste pastor innom contractet, til mig kalla pastores och förrätta ordenteligt prosteval. Jag utsatte valdagen til d. 5 apr. (1780), och sedan herrar contractisterne behagat utmärka för mig sit förtroende därmed, at de enhälligt på mig röstade, emottog jag, jämte et särdeles gunstigt handbref ifrån episcopo, d. 23 apr. herr doctorns och biskopens formeliga fullmagt, at vara ordinarius præpositus öfver Glanshammars häradscontract. I sanning kan jag betyga, at jag för prostenamnet, icke hyser den fördom af aktning, som de fläste innom mit stånd kanske hafva. Aldraminst använde jag någon egen åtgärd, at giöra detta så kallade heders-steg. Men på det sätt som denna värdighet vardt mig updragen, smickrar det mig, at äga min förmans ynnest, mine ämbetsbröders välvilja, och at utan deras afvund, (som jag förmodar) bära ibland dem detta företrädes-namn. Min församling, har af min proste-titul funnit sig mera flatterad, än jag sielf. Och som

³⁸ Översättning:

Så den gudomliga makten leker
 med mänskliga tingen,
 Och den flyktiga lyckan vandrar hit och
 dit med osäkra steg;
 Somliga trycker hon ned och andra lyfter
 i höjden,
 De ena störtar hon, de andra ger hon
 nytt mod
 Driver och människor genomgå växlande öden.

Den första raden återfinnes hos Ovidius (Ex ponto epistolæ IV 3, 49, där den dock i originalet inledes med: Ludit in humanis . . .), den andra raden likaledes hos Ovidius (Tristia V 8, 15). Utg. tackar docent A. Gagnér för välvilligt påpekande härav.

³⁹ I brev till Stricker karakteriseras denne som hövlig hovman; from och god, men eftergiven.

händelsen är ny; så hafva mine bondgubbar, mera än vid et tillfälle, i sin enfaldighet giordt sig en berömmelse däraf, at de också en gång hunnit därtill, at til pastor hafva, *en vördig prost*.

Jag har nämt ledigheten vid Glansh. och Ringkarleby församlingar —. Såsom granne til dessa soknar, var jag af denne allmoge väl känd, hade också händelsevis flere gånger i Glanshammars kyrka predikat. Deras benägenhet lyste fram så snart de mistat sin pastor, och det blef ibland desse soknemän et allmänt tal, at de ärnade begiära mig till deras lärare. Härmed instämde efven församlingarnes herrskaper. Utan min egen åtgärd eller värksamhet härwid, var jag aldeles förvissad, at jag af dem, såsom den 4:de profpredikanten skulle nämnas, då jag efter consistorii förordnande, instälte mig uti Glanshammars kyrka, på den utsatte frågo-dagen. Men saken vardt vänd på en annan sida. Vår orts dommare — — — — behagade blanda sig utj detta ärende, och använde all sin möda för att kunna hindra det tagna beslutet, at begära mig til quartus. Utan at bära någon afvoghet til min person, åtminstone utan all anledning därtill ifrån min sida, frugtade herr lagm. och häradsh. Knib — — —⁴⁰, at jag på detta sätt skulle få pastoratet, framföre kongl. hofpred. Kellin, hwilken utom förslag, det med all magt sökte. Vår dommare gick så långt, at han under sken af någon ämbetsförrättning, fredagsaftonen näst före frågodagen, sammankallade de mäst betydande bönder af församlingen, besvor dem at icke begära mig, och ville därtill öfvertala dem, at underskrifva en böneskrift, den han sielf författat, utj hwilken allmogen skulle förklara deras underdåniga åstundan, at få kongl. hof.pr. Kellin til kyrkoherde. På frågodagen, hade jag denna skrift utj mina händer, och hörde flere bönders munteliga både bekännelse och klägan, at de voro med hot och trug stängde ifrån sit första beslut. Jag har också et bref förvaradt, ifrån en af de förståndigaste bönder, utj hwilket han gjorde mig förtroende af hvad som händt var, och utj hwad grad de voro imponerade. På sielfva frågodagen rådde en hemskhet, en tystnad och villrådighet hos bönderne, som ögonskenligen visade, hvad skrämsel och myndighet kan uträtta, när en ämbetsman är nog tilltagsen at dem nyttja, för at upnä sina afsigter. Herr grefven och hofmarskalken Mörner, yttrade sin åstundan at få mig såsom 4:us på förslaget, och förbehölt sig, at detta hans yttrande måtte utj protocollet intagas. Någre bönder hade courage eller enfaldighet nog, at conformera sig med herr grefven. Men som jag tydeligen kunde märka, at hela bondehopen var fångslad; så fant jag

⁴⁰ Avser häradshövding Samuel Kniberg, nob. Stjernecreutz.

bäst vara, at förekomma all vidare och frugtlös ventilation i afseende på min person. Jag betygade inför herr grefven och hofmarskalken, offentligen min vördnad och tacksamhet för hans emot mig förklarade ynnest, och lade till dessa orden: at på händelse, en eller annan inom församlingen, skulle för mig hysa samma välvilja, så undanbad jag mig, at nu komma vidare utj fråga, förklarande mig helt nögd, at förblifva på mitt ställe til dess Guds försyn och min konungs fria nåd, utan en så osäker omväg som denna, behagade flytta mig annorstädes. Detta tog jag och til protocolls. Kellins namn, vardt icke ens nämndt, och härmed slöts min förrättning denna gången. Fiorton dagar efter, hölt jag valet, hwarvid de fläste rösterna utföllo för den som hade andra rummet på förslaget. Många röstade aldeles icke. Kort efter hade jag et särdeles godt tilfälle, at på tjenligt och anständigt sätt, låta vår dommare förstå, det man väl kände hans värksamhet utj denna saken. Jag skulle kunna åberopa mig rätt mångas vittnesbörd, som då voro med i sällskapet, at mannen tog åt sig så mycket, at enhvar som honom såg, kunde ögonskenligen märka, det han sielf icke dömde sig obrotslig. Konungen gjorde sist utslaget, och behagade ibland 50 sökande (ibland hvilka jag dock icke var) nämna til kyrkoherde öfver Glansh. och Ringkarleby församlingar ord. kongl. hof-predikanten Kellin. Han är en man, som äger allmänt loford, och jag ville för min del, at hans hederliga frågd, icke måtte hafva på något sätt lidit, genom de steg som vår dommare tog, för at undanröja det, som de båda kanhända ansågo, såsom hinder för en lycklig utgång, på deras gemensamma hopp och önskan.

Utj Glanshammars och Ringkarleby församlingar, hölt jag, om hösten 1780 dom. 22 p. trinit. ordentelig prostevisitation. Efvén så utj Ekers församling. Allhelgondag s. å. invigde jag Ringkarleby utvidgade och ansenligen förbättrade kyrka.

Näst före julhelgen detta år, vardt 3:je delen af mit biographiska lexicon färdig, at til allmänheten utlemnas. Detta gaf mig anledning til en Stockholmsresa. Få dagar efter, sedan jag var dit ankommen, hade jag den nåden, at utj konungens egna händer öfverlemna denna delen. Konungens synnerliga nåd, höge gynnares åtgärd, och lyckligt sammanpassade omständigheter, gjorde, at min Stockholms-resa denna gången, grundlade en behagelig utsigt för min framtjd. Jag var nyss hemkommen, då jag med posten d. 31 decembr. eller på årets sista dag, emottog hans excellences gr: Ulrich Scheffers bref, med innesluten afskrift af konungens egenhändiga bref til honom, af detta innehåll:

Wälborne Herr Grefve, Riks Råd och Cancellie Præsident.

Jag har blifvit underrättad om Eder och Eder Fru Grefvinnas åstundan, at se Kyrkoherden Gezelius försäkrad om bättre vilkor i en framtjd, genom mit löfte om hans befordran til Mällösa pastorat i Strengnäs stift, vid den nuvarande Kyrkoherdens därstädes Doctor Liljestråles afgång. Då jag tillika har mig bekant, at Gezelius utj de yngre åren handledt Herr Grefve Magnus Brahe, kan Jag hwarken misstaga mig om hans skicklighet, eller om de ordsaker som förmå Eder at så ömt omfamna dess välfärd. Jag igenkänner utj de senare Edra tänkesätt, och då jag härmed icke alenast lemnat til Eder begäran mit bifall; utan efven tillåter Eder, at därom i underdånighet ärhindra, när ledigheten yppas; lären I uppå Eder sida härutinnan igenkänna den synnerliga nådiga benägenhet, hvarmed jag förblifver, Herr Grefvens och Riks Rådets, rätt synnerligen väl affectionerade.

Gustaf.

Stockh. d. 22 Dec. 1780.

För min del, hölt jag väl i tysthet, detta bevis af min konungs synnerliga nåd; men det squallrande rycktet utbredde småningom berättelsen om min vundna survivance, först i Stockholm ibland hofprästerne, och sedermera ned åt Neriket; och jag har någon anledning at tro, det prosten Liljestråle efven härom fått kundskap. I en ålder af några och 70 år, har han ännu, mycken både krops- och sinnes-styrka, så at han tyckes icke hastigt vilja lemna åt mig sit rum. Också må han lefva, så länge Gud behagar,⁴¹ ty jag finner mig nögd på mit ställe, och det så mycket häldre, som min flereåriga önskan, och mitt bemödande, at få se min lilla församlings kyrka, förnyjad och utvidgad, nu mera vunnit sin fullbordan. Det var i apr. månad (d. 23) år 1781, som vj började rifva den gamla trånga, mörka och oansenliga kyrkan, i hwars ställe, et stort och i alla hänseenden vackert Guds hus, med den drift och skyndsamhet upprättades, at vj här, allhelgona dag, eller d. 4 novemb. s. år, kunde hålla vår första gudstjenst.

Med hustru och barn, gjorde jag, i början af sommaren 1781, en lustresa åt Södermanland, för at besöka min hustrus farbroder, herr bergsrådet Petré, med dess fru. Under vägen til detta stället, uppehöllo vi oss några dagar vid Stora Djula, i Malms sokn, hos fru hofmarskalkinnan Ullsparre, där vårt Ekebergsherrskap efven voro. För en samling af ortens herrskaper, måste jag, ehuru alsintet betänkt därpå, här predika annan dag pingst. Vj hade ock den äran, at, på kallelse, besöka det rika seigneuriet vid Erichsberg. Detta stället är en jordisk härlighet, som förtjenar at med upmärksamhet betrag-

⁴¹ Han nådde 90-årsåldern och överlevde sin utsedde efterträdare 10 år.

tas. Efven detta år, hölt jag visitationer, med Kjls och Gräfve församlingar, dom. 12; med Axbergs och Hofsta, dom. 13; med svafvelbruks församlingen, dom. 14; och med Göthlunda, dom. 17. p. trinit. År 1782 dom. 2 p. trinit., installerade jag, efter herr biskopen dr. Benzeli förordnande kongl. hofpredikanten och kyrkoherden Kjellin, utj sit ämbete, och hade dessutom detta år, flere förrättningar inom contractet, af hwilka några voro af den granlaga beskaffenhet, at de fordrade både möda och omtänksamhet, för at väl utföras —. Båda mina barn voro denna sommar hårdt angrepne af en gångbar feber, så at jag värkeligen var i frugtan, at dem förlora; Men Guds godhet prisar jag, som dem uppehölt, och skänkte mig dem åter på en tjd, då många andra föräldrar, under de ömmaste känningar, måste se et, eller flere af sina barn, blifva rof för den härjande farsoten. Ibland dessa, var efven mit vördade Ekebergsherrskap, som förlorade en kär, tack och välartad dotter, i en ålder af fyra och et halft år.

Jag har ofvanföre nämt, at jag altjd haft den föresatsen, at icke låta tjden onyttigt gå mig utur händerna. Vid boken eller vid pennan, har jag funnit mit största nöje, och de stunder hafva varit rätt få på dagen, då man icke träffat mig i min kammare. Dock vill jag nu anklaga mig sielf och nämna, huru jag med 1782 års början vidtog det beslut, at lik de sälle döde hvila mig ifrån mit arbete —. Trött, och genom mycket skrivande verkeligen i högra handen något förlamad, föresatte jag mig, at mindre läsa och skriva, för at mera vara i rörelse. Ensamhet och stillasittjande verka i längden en slags olust i sinnet och tröghet i kroppen, och af båda dessa ting hade jag någon känning. Jag skulle kan hända längre hafva förblifvit vid mit fattade beslut, om jag haft bättre och lättare tillgång på några sådanne vänners sällskap, som med mig utj alt haft enahanda smak. Under mit flereåriga vistande i Stockholm, hade jag denna förnöjelsen; Men hvar tager man bröd i öknen? Jag menar här, med desse slags vänner, sådanne, som under inbördes upodling af tankekraften, och luttring i smaken, stundom kunna våga sina speculationer utom den gränts, som fördommar, auctoritet och sammansmidde systemer satt, för våra kundskaper, våra vanor och våra lefnadspligter —. Emedlertjd framlefde jag mina dagar i lugn och en sielftagen ledighet, just på det sätt, som de fläste af mit stånd må hända använda sin mästa tjd, sedan de stannat på landsbygden; då en bedröfvelig omständighet inträffade. Min hustru siuknade om våren 1783, utj en starck rötfeber, med håll och stygn. Efter alt utseende, borde jag bereda mig på den sorgen at förlora henne, och denna föreställning med alla sina påföljder, gjorde et diupt intryck på mit sinne. En natt var

min hustru verkligen lika som död i mina armar, och vj hade redan tagit afsked af hvarannan. Men siukdomen som då var kommen i sin högd kastade sig samma natt. Dock, här inträffade sedan något, som blef icke mindre bedröfvande än sielfva döden. — Genom et mindre varsamt bruk af medicamenter och i synnerhet af chinan, vardt min hustru förlamad i nerver, och kroppens delar så sammandragne, at hon såsom en usel krympling måste hållas jämt vid sängen hela fem månader. I denna ömkeliga belägenhet, och då ortens läkare gåfvo alt hopp förloradt, vardt min hustru hulpen på et besynnerligt sätt. En gumma, hvars ärbudna biträde man förut föraktat, antog sig siuklingen, och genom täta myrbad⁴² och smörjningar, återvant min hustru sin hälsa, så at hon ifrån denna tjden, varit åtminstone efven så frisk, som på flere år före siukdomen. Guds nåd prisar jag för en sådan utgång; Men också är denna händelsen et stort bewis, huru de enfaldigaste och minst konstlade hielpemedel ofta äro mera tillförlätelige än de som mode och formalité gemenligen tvinga oss at söka, ej sällan med efven då stor risque för lifvet, som altjd med känbar minskning utj pungen.

Ledsen vid min ledighet, beslöt jag efter nära et års förlopp, at åter använda min tjd til trägnare arbete. Jag hade vid utgifvandet af mit biographiska lexicons tredje del, utfäst mig åt allmänheten, at förbättra och öka detta verck med et så kalladt supplement, och jag ansåg för en skyldighet; at ju förr dess häldre, upfylla et sådant löfte. Jag började således på nytt, at med nit samla materialier härtil, dels genom egen omhugsan och efterspaning i böcker och skrifter, dels ock genom en ny brevväxling på många händer. En supplementsdel, blef så vida fullkomnad, at jag i början af året 1786 kunde öfverlemna manuscriptet åt bokhandlaren herr Swederus til tryckning. Och ho som med urskillning läser denna delen, gör mig säkerligen den rättvisan och tillstår, at den kostat mycket arbete, och at den innehåller flere roande och uplysande anecdoter, hämtade ifrån många slags källor, dock alla vederbörligen documenterade. Utan at här tala egenkärlekens språk, dristar jag tro, at jag med mit opus biographicum både förnögd och gagnat allmänheten, och at mit namn härigenom vunnit nog mera heder, än om jag haft styrka och mod nog, at utgifva den vackraste postilla.

⁴² Bad i myrdekokti Myre-salt upptages i då gällande medicinaltaxa (av år 1739). Ingredienserna i de smörjningar, den »kloka gumman» företog, specificeras däremot ej och skulle inte vunnit den medicinska sakkunskapens gillande. Prosten Gezelius ställde sig emellertid ej avvisande mot dylika recept och har i en efterlämnad manuskript-samling (se nedan s. 67) upptagit bl. a. preservativ mot — och behandling av koppor, varav ett drastiskt exempel anges som »probatum». När hans egna barn sjuknade i kopporna, hade de emellertid behandlats efter modernaste vetenskapliga metoder.

Öfver nyåret 1785, var jag vid Stora Djula i Södermanland, hos mit vördade sokne-herrskap, och predikade där nyårsdagen. I febr. månads början, reste jag sielf med min son, Carl Ludvic til Upsala, för at låta honom blifva academicus. Han aflade sin student examen hos dåvarande decanus hr profess. Lindblom, med mycken heder för honom sielf och icke mindre fägnad för mig, och fick här-öfver et ganska fördelaktigt vittnesbörd. D. 24 febr. blef han student och inskrefs utj Nerikes nation. När jag undantager, at en ovanlig kiöld och et hiskeligit urväder, gjorde resan obehagelig och förföljde oss jämt hela 14 dagarne, så var för öfvrigt min sejour i Upsala, ganska angenäm. Jag vardt af alla mine gamle gynnare och bekante, med mycken höflighet och vänskap bemött, och de nyja bekantskaper jag nu fick, ökade efven min förnöjelse. En anmärkning gjorde jag för mig sielf: Jag fant lefnads och umgängs-sättet mycket förändradt ifrån den tjden då jag här vistades, och i närmaste likställighet med stora verldens façoner. Jag såg luxe och granlåt i flere hus: Jag såg en stor del af den studerande ungdomen efven däraf smittad; Men också bör jag tilstå, at munterhet, quickhet och smak, uplifvade de fläste sällskaper, och at vitterhet här hade sit säte. — Ibland mine gamle gynnare såg jag domprosten dr. L. Hydrén, i en ålder af 93 år, rask och munter, både til kropp och sinnen. Efter förrättadt ärende, reste jag hem med min son, med löfte at låta honom åter få besöka detta lärosäte vid höst-terminens början, hvilket också skedde.

Om våren s. å. hade jag den fägnaden at få se et aldeles nytt och vackert orgelwerk upsatt i vår nyja kyrka, hvartil jag förmått församlingens ledamöter (drängar, pigor och barn, til och med fattig-gummorne inberäknade) at sammanskiuta efter hvars ock ens fria behag. Til orgelverkets fulla betalning vid upsättningen anskaffade jag et lån af 3 000 dr k^{mt}, at på tjd, och med församlingens bekvämlighet få återbetalas. Med ny lust och glädje, har jag ifrån denna dag giordt mit ämbete i detta Guds hus, sedan jag efven hunnit upnä min föresats, at få denna prydnad hit, som så mycket uplifvar andagten och förhöjer den utvärtens gudstjensten.

Den 1 maj d. å. sattes min dotter i pension hos mamselle Ranchstedt i Örebro, där hon vistades en tjd af 6 månader, för at undervisas i de stycken, som hennes ålder och kiön tilhöra.

Fram på sommaren d. å. hände mig något, som altjd lærer blifva sällsamt för en bondprest i Sverige. Jag vardt hedrad med bref ifrån en lärd man i Tyskland. Det roar mig at här införa hela brevet:⁴³

⁴³ Översättning av brevet se bil. 8, s. 59.

Georgio Gezelio,
Amplissimo atqv. Doctissimo Viro,
S. P. D.

Jo. Alog. Martyn-Lagonia.

Cum nomen Tuum præclaro de Vitis clarorum Sveciæ hominum opere inter nos quoque inclaruerit: Vix quisquam inter doctos Sveciæ Tuæ homines occurrit ad ea quæ desideramus efficienda aptior; nec aliam audacibus ausis prætereundere causam licet, nisi quæ ex celebritate nominis Tui doctrinæque Tuæ amplitudine petita sit. Res autem hæc est.

Sunt Libelli, quorum indices in Charta adposita consignavimus, a Svecis Tuis compositi, et in terris nostris vix titulo noti, nedum ut in officinis Librorum reperiantur. His ad *novam Lucani editionem* quam motior, carere nollem; in quibus is qui principe loco consignatus est, et censuram editionum Lucani continere videtur, præ cæteris a me requiritur. Horum si quos, vel quod præstaret omnes nancisci in terris Tuis et commode transmittere Lipsiam quam primum posses, bibliopolarum forte usus operas, esset quod grati recordaremur in editionis nostræ libello prodromo, cujus exemplar sumtibus nostris excusum, ad Te, si jubes exportabitur. De pretio per eosdem homines, per quos missio fieri deberet faceres nos certiores. Tum si quid de *Codicibus manuscriptis Lucani et Editionibus vetustis*, si quæ Upsaliæ vel alibi exstent resciveris, et si quæ *varietas Lectionis* inde sperari possit, simul quæso indica. Cujus beneficii non nostram saltem sed omnium qui Literis latinis bene cupiunt deprædicationem-feres.

Ita vale vir celeberrime et rebus nostris quantum et ubi potes, fave.

Scripsi *Zwiccaniæ* in *Saxonibus*,
die XXI Aprilis anni LXXXV

Utanskriften var:

à *Monsieur Monsieur G. Gezelius*,

Kyrkoh. vid Lillkyrka och Öby Församl. i Nerike, En Svede.

Jag borde använda all möda för at svara emot den okände mannens förtroende til mig, och sedan jag lyckligtvis genom min son ifrån Upsala hunnit få alla de skrifter, och efven de uplysningar som äskades, sände jag dem min utländske correspondent tilhanda, jämte et latinskt bref, dat. d. 24 dec. 1785, och adresserad efter den anvisning som mannen sielf mig gifvit. *)

I juli och aug. månader d. å. var jag sysslosatt at förrätta economiska visitationer utj alla församlingar innom contractet, enligit biskopens härom ankomne circulaire. Också anmodade jag min granne, herr prosten Kjellin i Glanshammar at utj mina båda församlingar

*) 1 ex. lämnadt til hr lector Ol. Knös, 1 d:o med bref til kongl. bibliotheket i Upsala. [Georg Gezelius' egen marginalnot]

åtaga sig samma förrättning. Visitations-protocollerne förde jag med mig, då jag i sällskap med större delen af mine ämbetsbröder innom contractet i sept. månad reste til prestmötet i Strengnäs. Resan var rolig, årstjden angenäm, och hvad som på stället förehades aflopp til de sammankallades inbördes heder och gemensamma nöje. Därest jag icke skrefvo om mig sielf, så skulle jag här nämna något som hände mig til faveur — men jag lemnar det osagt.

Allhelgonadag 1785, bivistade jag en högtjdelig begrafnings-act i Carlskoga kyrka, hvarvid jag ock officierade såsom prestaf för prosteten och kyrkoh. därstädes G. Kjellins lik. Denne hedersmannen begrafns med likpredikan. Jag var vid detta tillfälle, och genom et infallande starkt urväder flere dagar i sällskap med en vald samling af folk. Jag räknar mig i synnerhet til vinning och heder, at jag här gjorde bekantskap och knöt verkeligit vänskapsband med herr bergsrådet af Geijerstam ifrån Ahlquittern, och med kongl. hofpredikanten och prosten i Ölmehärad doctor Schröderheim. Det var denne värdige prestmannen, som just vid denna tjden med synnerlig högaaktning allmänt omtaltes, sedan han haft den sällsynta sinnestycka at försaka en lysande lycka och en smickrande ära, hvilka honom af dess konung blefvo ärbudne, at neml. såsom ordens-biskop och pastor i Storkyrkan flytta til Stockholm.

Näst före julhelgen hemkom min son ifrån Upsala, och som han där med heder tagit theologiae examen,⁴⁴ så efterlät jag honom hans begäran, hvilken ock af stiftets biskop genom bref til mig, bifölls, at juledagen få hålla ottesångspredikan. Han förrättade detta så vackert och så väl, at jag däraf hade min fullkomliga glädje; och man föreställe sig, med hvilken rörelse och känsla den församlade allmogen såg en yngling om 15 års ålder upträda på predikstolen och göra sin sak med den afmätta dristighet och den jämna färdighet i tanckar och uttryck, som saknas för många, hvilka i flere år burit kragen.

Emot slutet af vintren, eller i början af martii månad 1786, reste min son åter til Upsala, hwarifrån han hemkom några dagar före midsommar, och lät sedan höra sig flere gånger ifrån predikstolen, hvilket altjd skedde til mit och allas nöje. Jag var också väl tilfreds dermed, at han utan all tvekan eller villrådighet i god tjd hågfälades för preteståndet. — I julii månad dödde i Örebro min svåger,⁴⁵ feltkammereraren och regements-skrifvaren vid Kongl. lif-regementet Lars Valtinsson, i en ålder af 45 år. Detta dödsfall var i flere afseen-

⁴⁴ En teologisk preliminärexamen fordrades på den tiden för alla grader. C. Annerstedt, Upsala universitets historia, III: 2, s. 281.

⁴⁵ Gift med system Catharina Maria.

den mera en Guds välgierning än et ämne til sorg och afsaknad. Såsom upbördsman hade han åsamkat sig en ansenlig ballance —. Då den icke längre kunde döljas, sökte han straxt sin personliga säkerhet genom flyckt til Norrige. På Konungens lejdebref var han nu hemkommen; men honom förestod en sträng ransakning, en skymfelig dom ock det vidriga öde, at såsom en flyckting åter föfoga sig utur riket utan sannolikt hopp at någon tjd få återkomma. Både för honom sielf och för dess anhörige blef således det besta och lyckligaste, at han i tjd vart undangiömd ifrån alla hotande stormar. Med et verkeligen godt hierta, var han en slät förvaltare af penningar, och olyckligtvis fant hans sinne ingen annan trefnad, än i beständiga omväxlingar af sielfgiorde sysslor och tjdsförströelser.

Svenska academien hade til 1786 års slut til det första täflingsämne utj vältaligheten upgifvit äreminne öfver R.R. och Feltmarskalcken Len. Torstensson.⁴⁶ Jag vågade et försök, som med sluten namnsedel, innom utsatt tjd vardt insändt. 4 sådanne inkommo til academien. Stora priset tildömdes den i alla afseenden störste medtäflaren — så borde det ock vara —. Man läser detta med mycken eld och vältalighets styrka, författade äreminne utj academiens handlingar —. Men också skjönjer en upmärksam läsare lätt, at denna pris-skrift blifvit författad och inlemnad nyss före academiens offentliga sammankomstdag; ty som alla försöken öfver de upgifne ämnen borde vara utj acad. secreterarens händer innom d. 8 octbr. 86; så var det en omöjelighet, at då kunna säga det som så prydelligen, så vackert säges utj ingressen af detta vältalighetsstycke. Såsom något besynnerligt kan ock anmärkas, at den skriften eller det försök, som vandt accessit, icke trycktes.*

Jag nämde ofvanföre min svågers död, Et annat dödsfall innom vår slägt tildrog sig om våren 1787. Min älsta moster, fru Anna Greta Broström, enka efter regem. skrifvaren G. Haldin, afsomnade i Örebro, utj en ålder af 77 år, och begrofs med anständig heder, i sina fäders grift, i närvaro af sin son, soneson och närmaste anhörige. Hon var i listiden en fru af vördnadsvärdaste egenskaper. Gudfruktig, välgörande, ehuru med mycken hushållning, och isynnerhet kend, för sit genomträngande förstånd, sällsynt hos de flesta af dess kiön. Åt sin son lemnade hon et vackert arf, hvilket i anseende til hennes hufvudböjelse til sparsamhet, hade blifvit rätt betydeligt, så

⁴⁶ Bil. 9, s. 60.

* Utj Dagbladet Stockholms Posten infördes kort därefter några reflexioner rörande pris-skrifter och en möjelig mannamon vid belöningarnas utdelande —. [Georg Gezelius' egen marginalnot].

framt hans mångfaldiga och täta behofver icke til en god del, minskat modrens förmögenhet. Denne sine moders ende son, herr Johan Gustaf Haldin,⁴⁷ (med mig i det närmaste jemnårig) intager et rum ibland vår tjds minnesvärdigaste personer. Mångkunnog, skarpsinnig, med et odladt vett, och et i grunden dygdigt hierta, har han aldrig velat binda sin frihet, vid någon publique tjenst, och har altjd haft något egit, något besynnerligt utj sin caractere, som skildt honom ifrån andra, och som giordt hans öden sällsamma. Han har med en slags ifver och hetta, ingått utj flere särskildta lefnadssätt; men snart ombytt sin smak. På 1760 talet, uprättade han sin egen boklåda i Stockholm; en af de besta vj där sedt, i belles lettres, eller i fransyska litteraturen, hwaröfver han sielf sammanfattade en så kallad catalogue raisonné. Efter några års förlopp, var denna boklåda icke mera til. Kort därefter, gjorde han en hastig resa til Holland och Frankrike, i afsigt at på sistnämde ort, biträda författarena af den stora encyclopedien med artiklar rörande Sverige. Hemkommen, hugfästes han at blifva auctor. Han utgaf i Stockholm, såsom anonyme, flere större och mindre ströskrifter, hvilka med nöje af allmenheten lästes. Af dessa måga nämnas: poëme til Hans K. Höghet kronprinsen, tr. 1768 — Poëme til en stor man (gr. Axel Fersen) d. 1 jan. 1768 — Landtbibliothequet — 3 delar⁴⁸ — Sanning och natur — Aftonbladet. — På 1770 talet färdades han 3 särskildta gånger, med fru och son, til Köpenhamn, och hvarje gång med den föresats at där etablera sig för all framtjd. Hans moder måste emedlertjd betala hans giorda skulder och räcka honom handen vid hans altjd växande behofver. Under namn af Publicola utgaf han år 1774⁴⁹ i Stockholmsposten sina Tankar utj åtskilliga moraliske, politiske och oconomiske ämnen. Dessa rörde i synnerhet: 1. Nyja svenska regerings-sättet, det han kallade en dygde-regering, så vida konungens magt i sin utöfning af ingen motvigt är hindrad — 2. Tryckfrihets-förordningen, den han til all sin vidd försvarade — 3. den ifråga varande regale brennevjnsbränningen, hvilken han påstod medföra oändeligen större olägenheter än förmåner —. Desse utgifne reflexioner hade för Haldin en den vädeligaste påfölgd. Boktryckaren blef straxt anbefald at namngifva deras auctor. Haldin var då utrest åt landet. Han efterlystes under trumslag och af predikstolarne i Stockholms kyrkor, efterspanades, och sattes i häkte. Hans skrif-birau och bokskåp blefvo förseglade, och saken vardt, såsom et högmålsbrott, et ämne, för Kongl.

⁴⁷ Skrev sig själv, J. G. Halldin.

⁴⁸ Med sin och G. Gezelii kusin Pehr Bergström som medredaktör.

⁴⁹ Felskrivning för 1779.

Svea hofrätts pröfning och granskning. Haldin försvarade hvad han skrifvit med en styrka och frimodighet, som satte hans dommare i förundran. Hvar ock en som läser hans afgifne skrifteliga förklaringar, såväl inför hofrätten, som inför konungen måste vidgå, at de i sit slag äro mästerstycken. Han säger, ibland mycket annat, til hofrätten: skulle man utj förevarande ämne genom barbariska och mot sanningens natur stridande förtydningar af mit inför Gud och hela den opartiske verlden ostraffeliga och nitiska upsåt, hafva för afsigt, at utj min person framställa för hela allmenheten et hiskeligit exempel, som skulle afskräcka de nu lefvande och alla tilkommande slägter i Sverige, så länge som nuvarande regerings-sätt kan bibehålla sig, at någonsin mer våga nyttja tryckfriheten til annat än trälbundna smickrerier och fahla lofqväden öfver alla publique anstalter, de må til sin verkan vara onda eller goda; men ingalunda, at på minsta sätt drista med vördnad och sanning frambara nationens suckan och billiga önskan om förbättringar och rättelser; skulle detta, säger jag, vara afsigten med den rubrique af högmålsbrott, hvarmed man bemödat sig at vanskapa och förvända min rena patriotisme och min trohetsnit för konung och fosterland, i den händelse erbiuder jag mig at blifva det offer man söker —. Icke dess mindre vardt Haldin, enligt actors påstående, af Svea hofrätt til döden dömd. — Rådet stadfästade denna dom. — Han frikendes dock genom konungens nåd, och fick därtill efter några års förlopp en årlig pension af Konungen. Händelsen är högst märkvärdig och utbreder i sit hela sammanhang mycket lius vid denna tjdepunkt öfver rikets och regeringsättets historia.

Ifrån politiquen vände Haldin sit nit åt religionssidan. Han hade i flere år studerat Svedenborgs skrifter och trodt sig utj dem finna et stort lius til bibelens rätta förklaring, eller dess så kallade andemening —. Ifvrig at sprida detta lius, öfversatte han på svenska flere af Svedenborgs skrifter, hvilka i Stockholm trycktes. Man kan anse honom såsom första uphof eller hufvudman til det i Stockholm år 1786 stiftade samfund, som kallade sig exegetiska och philanthropiska sällskapet, hvars föremål i synnerhet var, at utbreda svedenborgianismen innom fäderneslandet, såsom det nyja Jerusalems himmelska lära. Detta samfund bestod af flere ledamöter, hade sina ordenteliga sammankomster, sin penningefond, och lyste af många rikets högre ämbetsmän.⁵⁰ Också arbetade det i början med mycken framgång. Men denna nyja läran fick et stort hinder i sin fart, när

⁵⁰ S. Boberg, Gustav III och tryckfriheten (Göteborg 1951), s. 284, 285 not 1, 334 not 5.

hon sammanblandades med den så kallade animale magnetismen och somnambulismen, hvilka utgåfvos såsom insegel på dess sanning och gudomlighet, under tillämpning af Jer[e]m. 33 Cap. 2, 3, 6, 11 och Joels 2 Cap. 27, 28, 29, 32. — Nu först började flere vittre pennor röra sig emot det nyja ock i mång stycken obegripeliga religionssystemet. Svedenborgianerne tystnade, visade sig åtminstone mindre uppenbarligen, och måste emottaga det obehageliga ödet, at deras försvenskade religionsskrifter til ytterligare försäljning blefvo förbudne.⁵¹ — Men jag lemnar Haldin, för at återkomma til det som utgör mit egenteliga skrifämne.

Min son reste til Upsala om våren 1787, och disputerade där med heder, något före midsommaren under sin gynnares herr professor Christiernins præsidio. Efter terminens slut hemkom han. Öfver pingsthelgen var jag, med min hustru och dotter vid Djula, hos vårt älskade patron-herrskap, och gjorde i hemvägen en nöjsam resetour til flere af mine bekante och vänner, dels i Södermanland, och dels i Nerike. Straxt efter hemkomsten, fick jag en kenning i bröstet af tryckning eller qval, som sedermera plågade mig hela året, särdeles då jag var i någon rörelse, och på viss tjd hvar afton. Jag anser detta onda, såsom en påföljd af mit stillasittande och en underlåten kropsmotion. I augusti månad, reste jag til Stockholm, sedan jag ifrån bokhandlaren Swederus fått den efterrättelsen, at supplementsdelen til mit opus biographicum, var färdig at til trycket utgifvas. Jag fick här tillfälle, at rådfråga flere förfarne medici angående min siukdom, och alle sammanstämde om ordsaken härtil, med upmuntran, at söka mera rörelse, och i synnerhet at oftast rida. I Stockholm vistades jag, nära 3 veckors tjd, under jemna ombyten af roliga sällskaper och angenäma tjdfördrif ibland vänner. At komma til Stockholm, och at där tilbringa någon tjd, då man såsom sökande, icke nödgas springa på gator, i trappor och i de storas audiencerum, är i sanning muntlande, sedan man länge varit stadd, utom denna lysande krets. Man bemötes med en höflighet, som väcker erkänsla, man träffar sällskaper, som uplifva sinnet, man ser och hörer artigheter och qvickheter, som skärpa och roa förståndet; och jag vågar af egen erfarenhet säga, at man, mitt utj detta fåfångans och gudlöshetens hufvudsäte (ty så må man saklöst kalla Stockholm i likhet med andra hufvudstäder) hämtar mycken upbyggelse; ty här träffas också människjor med religion, med ära och dygd — människjor, som med sina vackra egenskaper, förtjena en oskrymtad högaktning — människjor, som til

⁵¹ Bil. 10, s. 62.



Prosten Georg Gezelius på äldre dagar.
Konstnär okänd. Foto: SPA.

och med, innom den mäst lysande spheren, och omgifne af ära, af titlar, räkna sig til största heder, at vara dygdens vänner.

Utan minsta svårighet, fick jag d. 2. sept. som var en söndag, vid slutad levé, företråde hos konungen på Drottningholms slott, då jag utj monarkens egna händer öfverlemnade min bok. Konungen bemötte mig ganska nådigt, och talade en stund med mig. Vid et stort bord fick jag en god middag, som smakade väl kl. 4 på eftermiddagen. Om aftonen bivistade jag operan och såg Frigga upföras, som sades vara Konungens egen composition. Också upvagtade jag samma dag kronprinsen, då han på eftermiddagen gaf cour, och vardt för honom presenterad. Prinsen gaf mig härunder sielf anledning at några dagar därefter återkomma til Drottningholm för at öfverlemnna åt honom et exemplar af mit biographiska lexicon. Det skedde, och efter en god stunds samtal med prinsen om flere forntjdens märkvärdige svenske män, dem han redan til namnet kende, gaf prinsen mig med egen hand en medaille, slagen öfver honom såsom Upsala acad. canceller, med den utlåtelsen, at jag skulle taga denna lilla gåfva såsom en souvenir af honom.⁵² Prinsens synnerliga fryntlighet vid detta tillfälle får jag tillskrifva dess vice-gouverneur, öfversten och

⁵² Bil. 11, s. 64.

com. baron Wachtmeister, en herre af hvilken jag länge varit kend och som nu satte sit nöje därutj at giöra mig hos den unge prinsen kend, och at tilskynda mig all möjelig satisfaction vid detta besök. Dels på Drottningholm och dels i Stockholm förnyjade jag gamla eller fick jag aldeles nya bekantskaper. Jag såg och hörde i Stockholm mångahanda ting, hvilka tildrogo sig all min upmärksamhet — magnetismen, med sina underbara verkningar — huru människjor innom några ögnableck söfdes i den diupaste sömn — huru de sof-vande talte och svarade — huru de väcktes på samma sätt som de insöfdes — förbättringar utj electriciteten — Swedenborgianismens försvar — dess utkomne flere försvenskade skrifter — hvilka blefvo mig förärade — det förnuftiga och goda, i sammanblandning med det besynnerliga och det obegripeliga, som utj dem träffas — anbud som mig giordes, att såsom medlem intagas utj det så kallade philanthropiske sällskapet — nya försök utj alchymien — andars communication med människjor — onde andars besverjande — gode andars influence och uppenbarelse — .Jag såg mindre obegripeliga, men förundransvärda ting: herr Adams mästerverk på Gustaf Adolphs buste — prof. Sergels förtreffeliga och lika som lefvande marmorbuster — dess diverse modeller, af et särskildt slags lera — det nyss anlagde gråstens-slipverk — operahuset med dess magnificence — publique och private nya byggnader med all deras pragt och beqvema inrättningar — den nya vägen ifrån Kongsholmen til Drottningholms slott, som ensam är et slags underverk — .Jag hörde kammereraren Åhlströms ogemene färdighet at, i imitation och under vida öfverträffande af hr. abbé Vogler, på orgelverk härma flere slags instrumenter, och at med största liflighet föreställa åska, canon-skätt, stormar på hafvet, sjö-batailler, flere slags passioner m. m. —: herr Stenborgs vackra theater med dess skiöna musique — .Med et ord: tjden gick angenämt förbj, och ämnen tröto icke at väcka och at underhålla min nyfikenhet. — endast saknade jag tilfälle at få se de dyrbara samlingar ifrån Italien, som invertes pryda Stockholms slott. Nöjd, återvände jag til mit hem och träffade de mina vid en önskad välmåga.⁵³

⁵³ Härmed avslutas G. Gezelii självbiografi. Han levde ännu i två år, men hans lungsjukdom — »vattusot i bröstet» — ledde till döden i hans 53:e år (1789 ²⁴/₈).

III. Bilagor.

Bilaga 1.

Faderns, Márten Gezeli, olycksöde.

Att fadern förvärvat stora sympatier under sin verksamhet i Jönköpings länsstyrelse, är tydligt. Och sonens framställning av, hur man genom en motfordran hos kronan skulle komma den anklagade och hans familj till hjälp, kan vederbörligen kontrolleras.⁵⁴ En böneskrift i frågan antogs nämligen och protokollfördes 1749 vid samtliga häradsrätter i länet; och förslagsställarna voro av olika stånd och klasser: nämndemän — för närvarande allmoge å egna och deras hemmavarande bröders vägnar; fem adliga officerare å deras och deras frälsebönders vägnar; närvarande kronobetjänte, länsmännen, instämde med nämnd och allmoge. Intyg av prosten i Jönköping och dess rådstuverätt medföljde. Denna och upprepade nådeansökningar blevo emellertid avvisade, och den fällande domen (³/₅ 1752) lydde ursprungligen på, att han skulle »såsom en trolös Kongl. Maj^{ts} och cronans tienare wara thess dienst förlustig, lif sitt mista samt i galgen hängd warda». — Dödsstraffet mildrades dock i rådet till en månad på vatten och bröd samt sedan livstidsfängelse på Marstrands fästning. Han återvann aldrig friheten och dog 1760. Ännu efter den — enligt den dömde — stränga, dock laglikmätiga domen förnekar emellertid denne ont uppsåt:⁵⁵ »Mitt osårade samvete är och blir i döden mitt tryggaste vittne och följeslagare, med hwilket iag inför den allrahögste domaren trygt tänker framträda och bestå, att iag eij wettande och willjande tillgripit eller förstört någon af den mig anförtrodde uppbörden i Jönköpings lähn, utan owanliga tillfälligheter under ofredsåren (durchmarscher etc.) hafwa irrat och betagit mig tid och tillfälle att tillbörligen iakttaga alla de warsamheter, som wid en slik widlyftighet iag nu efteråt finner mig bort nyttja —».

* * *

Av Márten Gezeli personliga vänner nämner sonen såsom sina välgörare ett par: Lefebure och von Stockenström. Dessa voro båda ingifta i familjen Bedoire. Och fadern tycks genom svärmodern, född Frumerie, av fransk-vallonsk släkt, ha kommit i kontakt med kretsar av samma härstamning. von Stockenström hade dessutom varit bergmästare i bl. a. Smålands bergslag under den tid, fadern haft sin verksamhet där och personligen lärt värdesätta honom som bruksman.

⁵⁴ Kammarrättens arkiv. Advokatfiskalskontoret, Balansmål, vol. 5, RA Östermalm.

⁵⁵ Odaterad böneskrift i Biographica G. 5 b., RA.

*Bilaga 2.***Student på kondition.**

Den vanliga vägen på den tiden för fattiga studenter att möjliggöra fortsatta studier var att söka kondition, helst s. k. akademisk; i senare fallet fick han tillfälle att i universitetsstaden för egen del följa den akademiska undervisningen. G. Gezelius prövade på bägge formerna. Och genom sitt konditionerande kom han i kontakt med inflytelserika kretsar — något som blev av betydelse för hans framtid.

Om sin första discipel, Carl Gustaf Bungencrona, avger han intet omdöme; men från dennes senare tjänstgöring som kabinetssekreterare vitsordades han av en kamrat⁶⁶ som »mycket qvick, diseur de bons mots, nästan tjufpojke och höll mera på hasardspel än arbete; blef likväl sedan, såsom mig sagt är, en ganska skicklig riddarhussekreterare».

Sin andra, mångåriga kondition erhöll han hos den kände hattpolitikern, lagmannen E. J. Palén — nobiliserad af Palén. Denne höll stort hus, och här hade informatorn tillfälle att avlyssna sin principals och hans vänners uppfattning i politiska frågor och fick en del uppgifter, som säkerligen gå igen i hans senare personhistoriska skriftställarskap. Om eventuella vedermödor som lärare för två ungdomar hör man endast, att dessa helt underlåto att ägna sig åt »frivilligt arbete» under den tid mentorn gjorde ett kraftprov som examensmaskin vid Åbo universitet (s. 12).

En sista kondition tillträdde Gezelius hos greve Brahes på Rydholm, varom senare Bil. 6.

*Bilaga 3.***Brodern Johan (1734—57.)**

Georg Gezelii äldre broder, Johan, på vilken släkten ställt så stora förhoppningar, hade kanske infriat dem, om han inte avlidit vid endast 22 års ålder; han var då redan fil. magister och e.o. regementspastor. Vid nyss fyllda 18 år presenteras han i ett Upsala universitets rektorsprogram (²⁵/₉ 1752): han skulle på den större carolinska lärosalen med vanlig solennité och i närvaro av en förnäm samling af bägge könen hålla »et bundit tal» på svenska med anledning af prins Carls födelsedag:⁶⁷

⁶⁶ L. von Engeström, Minnen och anteckningar (utg. av Elof Tegnér), I, s. 11.

⁶⁷ Storamiralen skulle fylla 4 år!

— — »Drifven af undersåtelig hog, en Palladis yngling, öfvad i bokvett rätt, samt känder af ärbara seder, bland thet Nerika folk,⁵⁸ vid namn Gezelius ämnar at förklara then allmänt underdåniga vördnad». — —

Salvii Lärda tidningar (1752 n:o 78) finner talet vackert och väl-lämpat till samma höga tillfälle. 1755 (n:o 46) refererar tidningen berömmande h. kandidaten Gezelii gradualdisputation; i särskilt tryck uppvaktar Olof Rabenius »öfver en wälförtjänt lagerkrans». Han hade också begåvning som tecknare och anlidades för två — på Stockholms rådhus nu befintliga, av Joh. Gezelius signerade — an-träd till minne av Simon Grundel Helmfelt och hans maka. Släkt-ledningarna äro vidimerade av två Upsalaprofessorer 1754.

Bilaga 4.

Kusinen Pehr Bergström.

Det är endast som lärare till den unge Broman, som Georg Geze-lius i sin självbiografi omtalar en kusin på morssidan Pehr Berg-ström. Eljes var denne en mycket känd person med, som han beskre-ves, helt annan lynneslägning än författarens: uppburen ordens-broder i flera sällskap (såsom *Utile dulci* och *Par Bricole*) och med bestående rykte som Stockholms qvickaste karl.⁵⁹ Han umgicks för-troligt med flera av gustavianernas memoarförfattare (von Schröder-heim, Hochschild och von Rosenstein) och särskilt var han Kellgrens intimaste vän. I brev från dessa kretsar förekomma ofta hälsningar till »bror Petter», men Kellgren nöjer sig ej med mindre än tusen-faldiga —. Från en gemensam resa till Norrland (1787) skriver han:⁶⁰ »Bergström är, om möjligt ännu charmantare, än han nånsin varit.» Och vid ett senare tillfälle säger han sig ej veta »hvilket är nödvän-digast för ens nöje, när man ger sig ut på resor, antingen att ha ho-nom till reskamrat eller korrespondent.»⁶¹

Ännu till sin höga ålderdom förblev han sig lik: Johan Olof Wallin, dåvarande pastor primarius, prisar vid advokatfiskalen Pehr Berg-ströms jordfästning (juli 1824) »den vise och gladlynte gråhårsman-nen, som öfverleft de försvunna glada dagars snillen och vise — deras jämnlige, fast ej medtäflare — men i honom qvarlefver deras anda». Pastor primarius vitsordade emellertid också de osjälviska in-

⁵⁸ Tillhörande Nerikes nation.

⁵⁹ O. Sylwan, Joh. Henr. Kellgren (Sthlm 1939), s. 110.

⁶⁰ J. H. Kellgren, *Samlade skrifter*, IX, s. 75.

⁶¹ Kellgren till Rosenstein 7/8 1789. Ur Nils von Rosensteins brevsamling, utg. av H. Schück, s. 246.

satser, han som kyrkoråd gjort i församlingens fattigvårds- och skolfrågor. Han var nämligen icke blott en glad skämtare, utan skötte med allvar sin borgerliga syssla; utövade också en litterär verksamhet, som belönades med en plats i Göteborgs vetenskaps- och vitterhetssamhälle.

Politiskt hörde han till oppositionspartiet, och en befallning från Gustav III:s sista månad ($\frac{2}{3}$ 1792) ställde honom under polisuppsikt, därför att »han talade oförsiktigen om regeringsärenden, som konungen icke finner sig hädanefter böra tåla».⁶²

Bilaga 5.

Grevinnan Cathérine Charlotte de la Gardie, syster till Hedvig Taube.

1762 — året före sin död — hade hon erhållit en utmärkelse för sitt ingripande mot häxprocesserna i Dalarna. Den utgjordes av en medalj, som ridderskapet och adeln präglat till hennes ära, och vars »inscription, skrefven af den vittra fru Nordenflycht», Gezelius återger:

Til ära för en dygd, som mänskligheten pryder,
jag giord och präglad är; det namn och märke, som jag bär,
et sällsynt ädelmod för efterverlden tyder.
När med et uplyst vett, en ädel mänskjovän,
vidskeplighetens tråll från Dala hyddor jagar,
tar oskuld i försvar emot förtydda lagar;
då blef jag henne skänckt af Sveriges riddersmän.

Fru Nordenflycht hade också skäl till denna älskvärda inställning — grevinnan hade bl. a. förskaffat henne en idyllisk bostad i trakten — Lugnet. Men vänskapen från hennes sida tog ett hastigt slut och utbyttes mot passionerade hatkänslor. Grevinnans make hade nämligen till arrendator på ett av sina gods, Sjö, antagit nationalekonomen Johan Fischerström, skaldinnans sista, olyckliga kärlek. Och i sin svartsjuka fruktade denna en eventuell, mycket farlig konkurrens: Ty grevinnan de la Gardie besatt ännu en charm, som inspirerade Carl von Linné — »en möglad filosof, som haft den lyckan att se flera skapelsens mästerstycken än kanske någon annor dödelig» — till en entusiastisk hyllning:⁶³ — — »Men min Gud, huru blef

⁶² R. F. Hochschild, Memoarer, II, s. 238.

⁶³ Svarebrev på en inbjudan till Stäket 1762 (Th. M. Fries, Bref och skrivelser af och till Carl von Linné, Afd. I, D. 5 (1911), s. 355.)

jag ej bestört, då jag märkte, det jag aldrig sedt tillföre: naturen plägar tilldela sina gåfvor så, att en får eminence i skönhhet, en uti wishet, en i mildhet, en uti annat; men här hade han gifvit åt en alt, jag kunde då ej annat än blifwa stum och måhllös.»⁶⁴

Bilaga 6.

Familjen Brahe.

Gezelii konditioner avslutades hos en familj, som säkerligen gällde för vårt lands förnämsta — greve Brahes på Rydboholm.

När han 1763 antogs till informator där, var det som lärare för en son till Eric Brahe, ett av offren för revolutionsförsöket 1756. Gezelius upptar ej denne i sitt biografiska lexikon, men man finner honom i ett Gezelii efterlämnade manuskript: *Characterer och Anecdoter om någre märkvärdige svenske män . . .* Här återger han osminakat den allmänna meningen om Brahe (med vilken han själv ej haft någon beröring): »Hans bekanta olycka härrörde endast af ett omåtteligt högmod. Han var sitt parties ifrigaste medhållare men tillika så fier, at han ej af många tåldes. Brottet var väl groft; men det hade alltid hedrat ständerna, om desse brottslige vunnit nåd eller mildring; ty detta blodbad spökade sedan länge i nation». Och här gällde det för övrigt ett särskilt ömmande fall: Eric Brahe och hans maka (i 2^{dra} gifftet) Chr. Charl. Piper hade under halvåret före mannens avrättning (23/7 1756) förlorat icke mindre än fyra barn i späda ålder (därav tre i hans tidigare gifte). Henne föddes emellertid senare på året en posthum son, Magnus Fredrik, vars förste undervisning alltså anförtroddes magister Gezelius.

Denne ungdom kom sedermera att utsättas för starka frestelser till hybris (som han emellertid tycks ha motstått); i honom sökte konung Gustav sona sina föräldrars andel i faderns olycksöde — samtidigt som han önskade vinna, och vid sin person fästa, bäraren av riddarhusets första namn. Den dödsdömde fadern hade visserligen i sitt testamente manat sonen att icke gå i statens tjänst, men denne utnämndes vid endast 22 års ålder till »en av rikets herrar» med rang av rikets råd och excellenstitel. Men eljes mottogos de kungliga inviterna tämligen kallsinnigt.

Mot Georg Gezelius visade Brahefamiljen stor erkänsla: Han belönades tidigt med kallelse till Ryds patronella pastorat, och även långt senare utverkade grevinnan — nu gift med kanslipresidenten

⁶⁴ Om henne se i övrigt B. Boëthius, SBL 10, s. 735 ff.

Ulrik Scheffer —⁶⁵ jämte sin make succession för honom på Stora Mellösa pastorat.

Bilaga 7.

Försök til et Biographiskt Lexicon.

Gezelii lexikon tillkom vid sidan av en väl vitsordad tjänstgöring i en isolerad landsförsamling, där han 10 års tid redde sig utan hjälppräst. Såsom utarbetat utan tillgång till de centrala biblioteken och arkiven och i avsaknad av direkta föregångare i vårt land, utgör det en mycket aktningsvärd prestation. Han uppger samvetsgrant sina källor — tryckta och skriftliga: Utom egna samlingar av småtryck anlätades biblioteken i traktens herrgårdar och där befintliga arkiv. I fråga om muntliga uppgifter av något värde räknade han endast med sin patronus, Uggla, men mest måste han ju bygga på bidragsgivare, som hämtat sina uppgifter från manuskript med växlande beteckning: »påliteliga handlingar, tillförlitliga documenter, egenhändigt tecknade lefnadslopp». Ofta möter man härvid hovpredikanten J. Ch. Strickers namn, och i korrespondensen med denne utvecklade Gezelius en frispråkighet, som bjärt sticker av mot hans vanliga obenägenhet att komma med ett ogillande omdöme.⁶⁶ Det måste ha varit en högst betydande brevväxling, som ligger till grund för hans lexikon och mycken möda bakom det slutliga resultatet. Men han ställde ändå i utsikt en fortsättning; talar visserligen om sitt »lilla opus»,⁶⁷ men tyckte sig ha större heder därav, än om han utgivit den vackraste postilla.

Hur ställde sig hans samtida — och senare — granskare till hans här uttalade förhoppningar? I litteraturen omtalas Gezelii lexikon första gången i »Göttingische Anzeigen von gelehrten Sachen» 1780 —82. Recensenten betecknade det som ett både för hans landsmän och för utlänningar viktigt och underhållande arbete. Och om författaren måste vinnlägga sig om att vara kortfattad, hade han vetat undvika torrhet genom »eine fliessende muntere Schreibart». Det är närmast, denna Gezelii »Schreibart» som gör hans lexikon först upp-

⁶⁵ Detta giftermål väckte undran, då Scheffer varit mycket verksam för hennes mans avrättning. (G. J. Ehrensvärd, Dagboksanteckningar, II, s. 1). Scheffer omförmäles ha stått svårt under toffeln: »var alla postdagar under eftermiddagarna uti kansliet, men reste hem alla aftnar kl. 8 för att själf bädda åt sin grefvinna, för hvars person och knähundar han aldrig manquerade uti de minsta omsorgers». (E. Schröderheims skrifter till konung Gustaf III:s historia, utg. av Elof Tegnér, s. 35).

⁶⁶ Detta gäller också hans »Characterer och anecdoter», vars stundom drastiska karaktärsteckningar vid den slutliga redigeringen mildrades eller uteslötos. — Per Wieselgren (Sveriges sköna litteratur, IV, s. 593) beklagar detta: nu likna hans figurer porträtterna på Gripsholm — »alla ha söndagsmin och helgdagsdrägt».

⁶⁷ Färdigt upptog det 2 000 trycksidor!

märksammat i svensk litteratur. — I skämttidningen »Hwad behagas?» mars 1781 införde Bellman ett »Utkast til et Biographiskt manuallexikon öfwer namnkunnige krögare i Stockholm», vari han parodierade Gezelii skrivsätt, personbeskrivning, källförteckningar och minnesrunor i stenstil.

I en understreckare i Svenska Dagbladet ^{22/5} 1934 behandlade O. Wieselgren Bellmans krögarbiografi och kommer där in på Gezelii »stilistiska elegantia». Men då han anför en passus — i artikeln om medaljgravören Karlsten — »där Gezelii stil når sin kulmen», har han oturen att ord för ord upprepa Gezelii ärligt uppgivna källa, numismatikern och kanslirådet C. R. Berch. Men denne var medlem av vitterhetsakademien — den förste invalde — och betecknades där av Lovisa Ulrika som »den ende, som i senare tid visat sig äga förmåga at upgifva lyckliga och sinnrika inscriptioner».⁶⁸ Att Gezelius upptog hans formulering betraktades säkerligen icke av hans samtid som misskrediterande.

Bengt Hildebrand, som analyserat Gezelii Försök til et biographiskt lexicon — den första handboken i sitt slag i Sverige — karakteriserar det som ett intressant inslag i vår biografiska litteratur.⁶⁹ För modern forskning — blir hans slutomdöme — har Georg Gezelii arbete naturligen föga betydelse annat än som påminnelse vid urval och på grund av vissa slag av litteraturhänvisningar, vilka kunna vara av värde, då det gäller dåtida tidskrifter och tidningsuppgifter.

Bilaga 8.

Översättning av Martyn-Lagonias brev.

Jo. Aloys Martyn-Lagonia
hälsar hjärtligt högtärade och höglärde mannen
Georgius Gezelius.

Då Ditt namn blivit känt även bland oss genom Ditt lysande arbete om berömda svenska mäns liv, tyckes knappt någon bland lärda svenska män vara lämpligare att uträtta vad vi önska; ej heller kunna vi anföra annat skäl för vår dristighet än Ditt berömda namn och Din omfattande lärdom. Saken är följande:

Det finnes några skrifter, vilkas titlar vi antecknat på bilagda blad, författade av Dina svenskar, och som i våra länder knappt äro

⁶⁸ B. E. Hildebrand i Vitterhetsakademiens handlingar, XXI, s. 28.

⁶⁹ Bengt Hildebrand, Biografisk historiografi och Svenskt Biografiskt Lexikon, PHT 1939—40, s. 156.

kända till titeln och än mindre återfinnas i våra bibliotek. Dessa skulle jag icke vilja sakna för den nya upplaga av Lucanus, som jag håller på med; bland dem önskar jag framför andra den som synes innehålla en granskning av Lucanus-upplagor. Om Du i Dina länder skulle kunna finna några av dessa eller — ännu hellre — alla och utan besvär kunde skicka dem till Leipzig så snart som möjligt, kanske med biträde av bokhandlare, skulle vi med tacksamhet omnämna detta i förordet till vår upplaga, varav på vår bekostnad en kopia skall sändas till Dig, om Du så önskar. Om priset torde Du underätta oss genom samma personer, genom vilka sändningen borde ske. Om du vidare skulle få reda på något om handskrifter till Lucanus och om gamla upplagor, om några sådana finnas i Upsala eller annorstädes, och om någon olikhet i läsarter vore att hoppas på därifrån, så kanske Du skulle vilja meddela det på samma gång. För denna tjänst skall Du skörda berömmelse icke blott av mig utan av alla, som älska latinsk litteratur.

Så farväl, Du vittberömda man, och främja vårt förehavande så mycket och var Du kan.

Skrivet Zwickau i Sachsen
den 21 april år 85.

Den här utlovade Lucanusupplagan utkom aldrig i tryck. Liksom Lucanus själv — säger en senare forskare i ämnet, C. F. Weber: *Pharsalia I* præf, Lipsiæ 1821 — ej fått tillfälle att avsluta ett planerat arbete, gällde detta tre framstående Lucanuskännare från 1700-talet. Bland dessa nämner han Martyn-Laguna och uppger, att i dennes fall berodde det på att hans samlingar tyvärr förintats genom eld till aska.

Bilaga 9.

Svenska akademien prisämne 1786.

Gezelius hade (1774) deltagit i en av patriotiska sällskapet utlyst tävlan om ett äreminne över Axel Oxenstierna, varvid sällskapet funnit hans bidrag »icke allenast vara det bästa utan ock af den egenkap, som äreminnen böra äga; och det har för den skull tildelt författaren deraf den utsatte belöningen af tretio ducater».⁷⁰ Efter denna framgång frestade han åter lyckan — nu i svenska akademien prisämne 1786: äreminne öfver Lennart Torstensson. I denna tävlan belönades konung Gustav med stora priset, och kopisten Casström fick hedersomnämmande (accessit). De två återstående

⁷⁰ Ur sällskapets förord till det i tryck (1774) föreliggande äreminnet.

skrifterna ifrågasattes ej till pris; därför brötos ej dessas författares namnsedlar — den enes anonymitet avslöjas emellertid genom denna självbiografi. Vad angår Gezelii anmärkning, att pristagarens skrift inlämnats för sent, är han ovetande om, att dess författare begärt och erhållit uppskov. Den andra anmärkningen — att accessit inte trycktes — kan visserligen haft sitt berättigande; men man var kanske oviss om, hur allmänhetens dom skulle ha utfallit, om tillfälle erbjudits till jämförelse.⁷¹ Sedermera blev praxis, att man skilde mellan ett accessit, där tävlingsskriften publicerades, och ett »uppmuntrans accessit», då pristagaren fick nöja sig med hedersomnämmandet. Den i Gezelii självbiografi förekommande marginaluppgiften, att i Stockholmsposten insinuerats eventuell mannamån vid prisutdelningen, är felaktig, åtminstone vad angår den uppgivna tidningen, men har ej heller kunnat verifieras från någon annan —. Å andra sidan fanns ju en rik paskillflora, som undandrog sig all kontroll.

* * *

Av de fyra konkurrenterna om akademiens pris hade konungen valt ett franskt tänkespråk, kopisten Casström ett svenskt —; de två återstående — de som ej kommo i betraktande vid prisutdelningen — togo sin signatur från latinet. Den enes lydte: »Cuius virtus vixit, memoria vivit gloria vivet» (= den vars dygd levte, hans minne lever och hans ära skall leva). Denna skrift var den första, som behandlades av de utsedda granskarna. I sitt utlåtande misstänkte visserligen dessa, att akademien »skulle sätta arbetet utom fråga till belöning», men efter dess uppläsande i plenum ville man dock uppskjuta sitt slutliga omdöme, tills man åhört övriga inkomna försök.⁷² Vid nästa sammanträde enades emellertid akademiens ledamöter att »förkasta skriften — — för dess torra innehåll, som mera liknade personalia över Torstensson än ett äreminne». Det ligger då nära till hands att identifiera den anonyme författaren med prosten Georg Gezelius, när man vet om dennes utpräglad personhistoriska intresse. Det »torra innehållet» kan också i någon mån bero på att författaren var rädd för att åter utsättas för en kritik lik Bellmans krögarparodi på hans biografiska lexikon. Den andra latinsignaturen: »nullaque res majus tempore robur habet» (= ingenting har större styrka än tiden) fick en kritik, som utesluter tanken på en författare, som dock tidigare belönats med ett första pris för äreminne.

⁷¹ H. Schück, Svenska akademiens historia, I, s. 379.

⁷² Svenska akademiens dagbok 1786—1789, utg. av H. Schück (1916), s. 64—73.

*Bilaga 10.***Kusinen J. Gustaf Halldin, pseudonymen Publicola.**

Dennes namn saknas endast undantagsvis i samtidens rika memoarlitteratur; och dess omdömen om honom stå sig även inför senare tiders uppfattning: »en ytterst excentrisk personlighet med en förbryllande rikedom av nya, oklara och sins emellan motstridiga ideer och en outtömlig svada, som understöddes av en ganska ovanlig formell talang — en äkta Sturm- und Drangtyp».⁷³

Han kom från ett förmöget hem. Under ett par års studier i Uppsala lades grunden till stora språkkunskaper — han talade och skrev de flesta europeiska språk; »har i skicklighet att skriva det fransyska enligt salig kungens tankar öfverträffat alla svenskar».⁷⁴ På sitt 20^{de} år inskrevs han i verken i Stockholm (Kongl. cancelliet, archiverne och kongl. biblioteket), där han emellertid ej avancerade längre än till e.o. kanslist.⁷⁵ Försökte sig på bokhandel, började publicera småtryck och hade föga framgång som redaktör för ett par kortlivade tidskrifter. År 1779 slog emellertid Halldin igenom som publicist och blev ett känt namn i samband med ett tryckfrihetsmål i Stockholmsposten. Där ifrågasatte han lagligheten av, att brännvinsbränningen förvandlades till ett regale — »lika väl skulle detta kunna utvidgas til brödbakning, til slag» o. s. v. — och riktade härvid ett häftigt angrepp mot konungens rådgivare: »de kunde minska undersåtarenas kärlek och tilgifwenhet för den bäste, dygderikaste och ädelmodigaste konung». Tidningsartikeln föranledde åtal och dom — i sista hand i rådet, där majoriteten yrkade dödsdom för majestätsbrott; konungen, som tydligt önskade ett avskräckande exempel, instämde. Halldin förde personligen sin talan, skickligt och utan undfallenhet. En sådan kritiker som Kellgren ger honom ampla lovord⁷⁶. »Halldins förklaringar så väl som hans besvär till konungen skola vara skrifna med en styrka och dristighet, som man ej kunnat vänta af en svensk». —⁷⁷ Malicen påstod, att konungens stränga dom hade som bakgrund en önskan att sedan kunna uppträda som mild benådare,⁷⁸ och konungen utövade också sin benådningsrätt grund-

⁷³ M. Lamm, *Upplysningstidens romantik*, II, s. 42, 43.

⁷⁴ E. Schröderheim, a. a., s. 89.

⁷⁵ I dödsannonsen »konglig secreterares».

⁷⁶ Kellgren till O. Bergklint maj 1779, *Samlaren* 1939, s. 66.

⁷⁷ Han hade ju också genom modern vallonskt påbrå!

⁷⁸ G. J. Adlerbeth, *Historiska anteckningar*, I, s. 15; men även andra motiv varierades: Hedvig Elisabeth Charlotta (*Dagbok*, I, s. 256) uppger, att Schröderheim försäkrat henne, det Halldin säkerligen ej så lätt skulle lyckats vinna nåd, om han ej haft en vacker hustru — — (Hon var moster till de kända skönhetera Ekerman.)

ligt: dödsdomen över Halldin upphävdes; och icke nog härmed. Han förklarades straffri och fick rent av löfte om understöd och rätt att omedelbarligen till konungen adressera skrivelser över ämnen, som han ansåg förtjäna dennes beprövning. — På så sätt sökte konungen vinna över på sin sida Halldin, som kunde bli farlig genom sin skarpa penna. Denne kom emellertid att göra flitigt bruk av sin rätt att förmana och varna konungen, som kunde känna ett sådant förmynderskap besvärande nog: »Halldin börjar på nytt att gräla, laga så för Guds skull det tar en ända innan min hemkomst — han gör oss alla galna», skriver kungen till Schröderheim från Spa, och själv har denne anledning till klagomål: »Aldrig har — någon collega scholæ plumpare läst moralen i sin klass än Halldin [för] Gustaf III och några af oss, hvilkas omvändelse han syntes åtaga sig». ⁷⁹ Detta Halldins frimodiga sanningsägande bottnade nämligen i ett hela livet igenom bevarat livligt intresse för Svedenborgs läror.

Halldin utnyttjade emellertid hädanefter sin journalistiska begåvning och anlätades såväl i oppositionspress som i rojalistisk skönmålning — detta senare som redaktör i en halv-officiös politisk och litterär publikation Aftonbladet. Dit hade han föreslagits av kanslipresidenten och skalden Creutz under motiveringen att »han åtnjuter E. K. Maj^{ts} välgärningar och eger mycket snille och verklig gåfva att skriva» — ⁸⁰ ett erkännande alltså från mycket kompetent håll. Aftonbladet innehöll mest redogörelser för regeringens prisvärda initiativ — en lång serie upptog sålunda »Plan til arbetshus för 250 fattiga» — varöver visserligen »ömsint medborgare» i en insändare tolkade sin glädje. Men allmänheten var mera road av ett nummer (133) där »Fiskafänget Upp Amaryllis, vakna min lilla» — — för första gången — och utan författarenamn — publicerades i tryck. Dylikt bidrag var emellertid ej tillräckligt för att hålla veckoskriften vid liv längre än ett år. ⁸¹ Trots att Halldin sålunda upprepade gånger misslyckats som redaktör, behöll han sitt anseende som publicist; han var tydligen (1787) påtänkt att i Stockholmsposten ersätta Kellgren, som planerade att draga sig tillbaka från tidningen och »låta den falla i Svedenborgarnes händer» — varvid närmast Halldin åsyftades. ⁸² Det kom emellertid ej till någon omläggning i tidningens program.

⁷⁹ E. Schröderheim, a. a., s. 91.

⁸⁰ Creutz till konungen 7/11 1783. E. G. Geijer, Gustaf III:s efterlemnade papper (Upsala 1844), III, 1, s. 94 not 1.

⁸¹ Misskrediterande var också, att tidningen under Halldins ledning utvecklades till ett organ för svedenborgianismen. (S. Boberg, a. a., s. 285.)

⁸² Kellgren till Rosenstein 28/6 1787. Ur Nils von Rosensteins brevsamling, utg. av H. Schück, s. 217.

När Gustav III:s planer på ökad konungamakt började framträda allt tydligare, ansåg Halldin detta motivera ett kraftigt förmaningstal. Och hans oppositionella inställning var så känd, att han vid konungens mord häktades — men redan följande dag ställdes på fri fot. Inom förmyndarstyrelsen hade Halldin visserligen trosfränder, men den uppvaktades ej veterligen med några förmaningar och skulle knappast ha tillåtit några oppositionsyttningar. Ett försök att — med åberopande av Gustav III:s löfte — uppträda som sanningsägare åt hans son hade ingen framgång. (Han ville t. ex. med stöd av Uppenbarelseboken bevisa företrädet av 1720 års regeringsform framför de av avlidne (n. b. ej »saligen») konung Gustav III påtrugade lagarna av 1772 och 1789!).⁸³

»Kongl. secreteraren» Gustaf Halldin nådde hög ålder och dog i stor fattigdom 1825.

Bilaga 11.

Uppvaktning för Uppsala akademis kansler.

Vid det tillfälle, då Gezelius till kronprinsen Gustav Adolf överlämnade supplementet till sitt lexikon, var denne endast 9 år gammal — men hade redan två år varit Uppsala universitets kansler. Dennes minnesgåva från uppvaktningen utgjordes av en över kanslern — då 7-åringen — präglad medalj i silver. Den har på framsidan en bröstbild av arvfursten (princeps hæreditarius) med barnkrage kring den bara halsen och serafimerordens band. På medaljens baksida hänvisas till den högt lysande kanslerns fader och farfader som efterföljansvärda föredömen i ämbetet.

⁸³ De la Gardiska archivet (utg. av P. Wieselgren), 20, s. 91 f.

IV. Eftermäle.

Prosten Gezelii litterära intressen och den möda, han måste ha nedlagt på sitt lexikon, ställde honom icke främmande för det praktiska arbetet i församlingens tjänst: patronus, kammarherre Uggla, betygar⁸⁴ hans nit: »Hans krafter blefvo i förtid medtagna igenom et outtröttligt arbete för församlingens välfärd. Den nya kyrkan, wi nu äga, får til sin prydlighet äfwen tilskrifwas honom til en ansenlig del. Dessa omständigheter gjöra dess minne ibland oss waraktigt.»

Vid hans jordfästning $\frac{9}{8}$ 1789 hölls parentation af prosten i Örebro — sedermera biskopen i Västerås — Erik Waller. Denne hade varit den avlidnes granne och umgängesvän, och är ofta erkänsamt på tal i Gezelii brevväxling med Stricker: »Jag är aldrig i Örebro, at jag ej besökte honom». Det var alltså över en nära bekant, Waller talade, och hans omdöme om den bortgångne kan därför ha värde för dennes karakteristik:

»Huru intagande, huru muntrande war icke hela Hans wäsende? Huru wäl förenade Han icke anständighet med sin frihet? Huru wäl förstod han icke, at wäija⁸⁵ andras egenkärlek, utan någon förlust för sina ändamål, det will säga för sina skyldigheter; at göra sin wälmening synbar, när omständigheterna fordrade mera alfvarsamhet, och at wända alt, äfwen det, som lättsinnigheten kunde framkasta, till en menlös ro och werkelig förbättring. Hans djupa kännedom af menniskan och hans öfwade omtanka at förbättra menskligheten, gaf honom altid medel, at både wid glada och sorgsna tillfällen, både under alfvarsamma wärf och nöjet upoffrade stunder, wara uplyssande, öfwertalande och förädlande. Den satte honom äfwen i stånd, at wid de tillfällen, der styrelsen honom tillkom, styra andra nästan med samma lätthet, som han altid styrde sig sjelf». — — —

Han prisas som familjefader och uppställes som ett mönster för den 19-årige sonen: »I sin tid har han nyttjat alla tillfällen, hans omständigheter medgofwo, at hedra ett namn, som hans förfäder redan inom den swänska församlingen satt i anseende. Förgät icke ett

⁸⁴ I anledning av G. Gezelii änkas ansökan om extra nådår, $\frac{4}{10}$ 1789 (Lillkyrkas sockenstämmeprotokoll, Landsarkivet i Uppsala).

⁸⁵ Skona (F. A. Dahlgren, Glossarium öfver föråldrade ord).

så wackert efterdöme. Om andre i din ätt gjort större framsteg på lyckans trappa: af hans ännu färska fotsår kan du bäst lära vägen at blifwa henne wärdig, och af hans jemna sinneslugn, at den icke är misslottad, hos hwilken förtjenster öfwerwäga lyckans gåfwor»

— — —.⁸⁶

⁸⁶ Sonen, Carl Ludvig, kom också att med heder uppehålla de prästerliga traditionerna; blev fil. mag. och teol. dr, docent och prost. Var uppförd på professorsförslag i två fakulteter (fil. och teol.); gjorde sig också gällande som riksdagsman, men nådde endast 42 års ålder. Hans eftermäle lyder: han var en både lärd, god och hederlig man. HH 25: 2, s. 110.

V. Georg Gezelii manuskript och brev.

Utom den här publicerade självbiografen, »Mit Lefvnads-Lopp», förvarad i Uppsala universitetsbibliotek (X 262 h) efterlämnade Georg Gezelius bl. a. ett otryckt arbete »Characterer och Anecdoter om några Märkvärdige Svenska Män under Konung Fredrics och Adolph Fredrics Regering». En i Uppsala universitetsbibliotek (Fantska samlingar, X 241, Allm. 2) förvarad egenhändig handskrift av detta arbete är defekt och saknar 1/4 av den ursprungliga texten (inkl. författarens namn). En av Ol. A. Knös 1792 gjord avskrift av originalet i dess helhet (omfattande 44 artiklar) finns i Skara stifts- och landsbibliotek (Knösiska handskriftsamlingen, kapseln Miscellanea I).

Betecknande för Gezelii omfattande studieintressen och stora arbetslust äro två digra foliovolymmer egenhändiga avskrifter: »Vitterhets- och Lärdomshandlingar» förvarade i Kungliga biblioteket (X 208: 1, 2). De innehålla »gyllene ord», som kunna vara till nytta särskilt för en prästman. Hämtade ur ett mycket stort antal författare, behandla de icke blott theologica utan också t. ex. de redan ovan s. 43, not 42 omnämnda »œconomica och medica» (X 208: 1, s. 398—403). Artiklarna på franskt språk äro nästan lika talrika som de på svenska avfattade, och många äro hämtade från latinska författare.⁸⁷ Volymerna inköptes till Kungliga biblioteket 1813 på auktion efter sonen, prosten Carl L. Gezelius. Huruvida flera manuskript avyttrades vid detta tillfälle är obekant. Enligt Georg Gezelii uppgift i företalet till Biogr. Lexikon, IV, hade han dock fortsatt att samla både rättelser, tillägg och nya artiklar till sitt lexikon och utfäst sig att så vårda dem, att de vid behov skulle finnas att tillgå. — Donatorn av hans självbiografi, fröken Anna Cederström, visste emellertid vid förfrågan 1947 icke av ytterligare några manuskript efter sin mormors farfar, Georg Gezelius.

Med tanke på Gezelii stora korrespondens för sitt biografiska lexikon hade man väntat sig en mångfald skrivelser till medarbetare i detta arbete bevarade i offentliga samlingar. Men det är egentligen endast i hovpredikanten J. C. Strickers brevväxling från åren 1784—85 (KB) man finner rikligt med personuppgifter, isynnerhet om samtida prästmän och deras befordringsutsikter.

⁸⁷ Bland dem bidrager Lucretius (Liber II. 11) med mottot till båda volymerna: Floriferis ut apes in saltibus omnia libant, d. v. s. Likasom bin på de blomstrandande ängarna hämta sig honung.

VI. Georg Gezelii tryckta skrifter.

- CLEWBERG, C. A. [Præs.], Versionis novi testamenti comitis de Zinzendorf, anno MDCCXXXIX editæ, historia . . . [Resp.:] G. Gezelius. [Disp.] Aboæ 1757. [Ämnet uppdelades på två disputationer: pro exercitio $\frac{22}{5}$ 1757, med fortsättning pro gradu $\frac{30}{7}$ s. å.] Äreminne öfver riks-cancelleren grefve Axel Oxenstjerna. Sthlm 1774. Försök til et biographiskt lexicon öfver namnkunnige och lärde svenske män. D. 1—4. 4 = suppl. Sthlm, Upsala & Åbo 1778—87. Beskrifning öfver Ekebergs gård i Nerike. Hushållningsjournal, 1783, s. 134—143. [Undert.]
- Prestmötes-predikan . . . då läran om helgelsen eller förnyelsen behandlades, hållen i Strengnäs domkyrka den 21 sept. år 1773. Strengnäs 1775.
- Predikningar öfver Fjerde hufvudstycket uti Lutheri cateches. Upsala 1788. [Till titeln fogad not:] jemte de öfver V:te hufvudstycket, som i nästa stycke meddelas, belönte med 20 ducater. = Homiletiska försök. Vol. 11, St. 1, s. 1—26.
- Predikningar öfver Femte hufvudstycket i Lutheri cateches. Sthlm 1789. = Homiletiska försök. Vol. 11, St. 3, s. 167—202.
- Utkast til predikningar öfver aftonsångs-texten, andra St. bönedagen 1789. Sthlm 1789. = Homiletiska försök. Vol. 11, St. 2, s. 145—166.

Översättningsarbeten.

- Alonzo och Elvira. Vid Lisabons förstöring af jordbäfningen år 1755. Öfvers. Tidningar utgifne i Upsala, 1775, s. 81—84, 89—92.
- Österländske sedo-samlingar. Öfvers. af G. G. Örebro 1775. 2. uppl. 1789.

Personregister.

I registret upptages ej självbiografiens författare prosten Georg Gezelius 1735—1789).

- Adams, Carl (Charles), skulptör och ciselör (1751—1811), 52.
- Adlerbeth, Gudmund Jöran, frih., riksantikvarie, skald (1751—1818), 62 not 78.
- Ahlgren, Ulrica Juliana, g. m. kungl. sekreteraren Johan Gustaf Halldin, 62 not 78.
- von Alstrin, Lars, stallmästare (1741—1775), 13.
- Asp, Matthias, domprost i Uppsala (1696—1763), 13.
- Aurelius, Nils, konrektor i Strängnäs, herdaminnesförfattare (1715—1789), 9.
- Bagge, Anna Inga († 1777), g. m. godsägaren Hans Wittfoth, 29.
- Bedoire, Jean, kommerseråd (1728—1800), 53.
- Bellman, Carl Michael, skald (1740—1795), 59, 63.
- Benzelius, Carl Jesper, biskop i Strängnäs (1714—1793), 38, 42.
- Berch, Carl Reinhold, kansli-
råd, sekreterare i antikvitet-
sarkivet (1706—1777), 59.
- Bergklint, Olof, prost, skald (1733—1805), 62 not 76.
- Bergman, Brita (1730—1814), g. m. kaptenen frih. Alrik Åkerhielm i hans 2:a gifte, 29.
- Bergström, Pehr, fil. jubeldr., advokatfiskal (1740—1824), 4, 15, 17, 48 not 48, 55, 56.
- Blom, Johan, stadskirurg i Örebro (1737—1813), 35.
- Brahe, Christina Charlotta, se Piper.
- Eric, greve, överste, poli-
tiker (1722—1756), 57.
- Brahe, Magnus Fredrik, gre-
ve, politiker, en av rikets
herrar (1756—1826), 20
—23, 36, 41, 57.
- Broman, Erland, frih., kam-
marherre, president (1704
—1757), 19 not 20.
- Fredrik Erland, frih., son
till den föregående (1750
—1763), 15, 19.
- Vilhelmina Magdalena,
se Taube.
- Broström, Anna Greta (1710
—1787), g. m. regements-
skrivaren G. Halldin, 47.
- Anna Sara (f. 1720), g.
m. prosten E. M. Walle-
rius, 9.
- Anna Sara, se Frumerie.
- Carl Niclas, kungl. rönt-
mästare i Örebro (1714
—1776), 8, 24, 33, 34.
- Johan, lantränkmästare i
Örebro († 1751), 6, 6
not 8.
- Sara Catharina (1713—
1776), g. m. lantränkt-
mästaren Märten Geze-
lius, 5—7, 9, 24, 33.
- Bungencrona, Carl Gustaf,
kommerseråd (1700—
1761), 10.
- Carl Gustaf, riddarhus-
sekreterare (1747—1795),
10, 54.
- Bussy-Rabutin, Roger de,
fransk officer, memoar-
förf. (1618—1693), 5.
- Casström, Samuel Niclas,
kommerseråd (1763—
1827), 60, 61.
- Cederhielm, Josias Carl, frih.,
kammarråd, kommerser-
råd (1734—1795), 34 not
34.
- Cederström, Anna, se von
Schéele.
- Anna, fröken (1868—
1948), 2, 4, 67.
- Cederström, Carl Gustaf,
frih., fil. och med. dr
(1830—1900), 2.
- Christiernin, Pehr Niklas,
prof. i Uppsala (1725—
1799), 50.
- Clewberg, Carl Abraham,
prof. i Åbo (1712—1765),
11.
- Columba, Christina (1634—
1703), g. m. khde Georg-
gius Gezelius i Husby, 3.
- Columbus, Johannes, prof. i
Uppsala (1640—1684), 3.
- Jonas Svenonis, prof. i
Uppsala, musiker, prost
(1586—1663), 3.
- Samuel Jonæ, skald,
språkman (1642—1679),
3.
- Creutz, Gustaf Philip, greve,
skald, kanslipresident
(1731—1785), 63.
- Danckwardt-Lillieström,
Hedvig Charlotta (1734
—1773), g. m. kammarr-
herre C. F. Uggla i hans
1:a gifte, 24, 29.
- Darelli, Johan Anders af,
assessor, överläkare (1718
—1780), 36.
- De la Gardie, Cathérine
Charlotte, se Taube.
- Pontus Fredrik, greve,
generallöjtn., en av rikets
herrar (1726—1791), 17,
20, 22.
- De Peijron, Barthélemi
Toussaint, sidenfabrikör
(1717—1795), 8.
- Ehrensvärd, Gustaf Johan
frih., direktör för hov-
kapellet, memoärförfat-
tare (1746—1783), 58
not 65.
- Margareta Charlotta
(1747—1808), g. m. kam-
marherre C. F. Uggla i
hans 2:a gifte, 29.

- Ekerman, Charlotte, aktris (1758—1790), 62 not 78.
- Julie (1765—1801), g. m. borgm. Nils Björkegren, 62 not 78.
- von Engeström, Lars, greve, statsminister för utrikes ärendena (1751—1826), 56.
- von Fersen, Axel d. ä., greve, riksråd (1719—1794), 48.
- Fick, Johan Erik, jur. prof. i Uppsala (1703—1760), 11.
- Juliana, den föregående dotter, 11.
- Fischerström, Johan, nationalekonom (1735—1796), 56.
- Flodinus, Gustaf, prost i Axberg (1712—1769), 27.
- Forséén, Anna Johanna (1717—1784), g. m. lagmannen E. J. af Palén, 10.
- Fredrik, häradshövding i Österbotten († 1768), 12.
- Frumerie, Anna Greta, mamselle, kusin till nästföljande (1725—1776), 34.
- Anna Sara († 1759), g. m. lanträntmästaren Johan Broström, 6, 6 not 8.
- Jean, borgmästare i Nora (1634—1689), 6.
- Johan, bergsfogde i Norbergslag (1663—1709), 6.
- Martin, reformert predikant och skollärare i Finspång, 6.
- Geijer, Erik Gustaf, historiker, skald, prof. (1783—1847), 63 not 80.
- af Geijerstam, Emanuel, bergsråd (1730—1788), 46.
- Georgii, Carl Fredrik, prof. i Uppsala (1715—1795), 11.
- Gezelius, Carl Ludvig, teol. dr, prost (1770—1812), 2, 28, 44, 66 not 86, 67.
- Catharina Margaretha (f. 1773), g. m. kvartermästaren Carl F. Neuman, 29.
- Gezelius, Catharina Maria (f. 1742), g. m. fältkamreren L. Valtinsson, 46 not 45.
- Christina, se Columba.
- Georg, khde i Vika (1668—1720), 2, 3.
- Georg, fil. mag., kollega (1812—1840), 2.
- Georgius Georgii, fil. mag., khde i Husby (1631—1684), 2, 3.
- Johan fil. mag., e. o. regementspastor (1734—1757), 2, 10—11, 54—55.
- Johan, se Olivecreutz.
- Johan, teol. dr, prost, lektor (1807—1881), 2.
- Johannes Georgii, teol. dr, biskop i Åbo (1615—1690), 2.
- Johannes d. y., teol. dr, biskop i Åbo (1647—1718), 2.
- Johannes, fil. mag., rektor i Narva, prost i Pedersöre (1661—1714), 2, 3.
- Johannes nepos, teol. dr, biskop i Borgå (1686—1733), 2.
- Johannes, fil. mag., khde i Lima (1709—1767), 2.
- Mathilda Charlotta (1811—1899), g. m. prossten K. G. von Schéele, 2.
- Märten, lanträntmästare (1703—1760), 2, 3, 5, 53.
- Sara Catharina, se Broström.
- Sara Regina, se Petré.
- Gustav III, konung av Sverige (1746—1792), 36, 40, 41, 47, 51, 56, 60—63.
- Gustav IV Adolf, konung av Sverige (1778—1837), 36, 51, 64.
- Hadelin, Ebba († 1755), g. m. kämnären Johan Joachim Petré, 26 not 27.
- Halldin, Anna Greta, se Broström.
- Gustaf, regementsskrivare († 1741), 47.
- Johan Gustaf, kungl. sekreterare, pseud. Publicola (1737—1825), 4, 48—50, 62—64.
- Ulrica Juliana, se Ahlgren.
- Hallman, Daniel Zachariæ, domprost i Strängnäs (1722—1783), 11.
- Fromhold, khde i Lillkyrka (1704—1765), 9, 24.
- Hedengren, Anders, prost i Glanshammar (1708—1779), 38.
- Hedvig Elisabet Charlotta, drottning av Sverige (1759—1818), 62 not 78.
- Hildebrand, Claes Henrik, kapten (1743—1809), 11.
- Jakob Henrik, löjtnant (1742—1759), 11.
- Hochschild, Rutger Fredrik, expeditionsskr., memoarförf. (1752—1806), 55, 56.
- Hultman, Carl Niklas, akademifältskår i Uppsala (1696—1770), 13.
- Hydrén, Lars, domprost i Uppsala (1694—1789), 9, 44.
- von Höpken, Carl Fredrik, frih., president i kammarkoll. (1713—1778), 12.
- Jöran Andersson, häradsdomare i Gesala i Romfartuna († 1663), 1, 2.
- Karl XIII, konung av Sverige (1748—1818), 54.
- Karlsteen, Arvid, medaljgravör (1647—1718), 59.
- Kellgren, Johan Henric, författare (1751—1795), 55, 62, 63.
- Kellin, Gustaf, prost i Glanshammar, hovpredikant (1743—1800), 39, 40, 42, 45.
- Kjellin, Gustaf, prost i Karlskoga (1714—1785), 46.
- Kniberg, Samuel, se Stiernecreutz.
- Knös, Olof Andersson, lektor i Skara (1756—1804), 66.
- Lagerberg, Hedvig Johanna (1750—1821), g. m. landshövd. Jakob Ludvig von Schantz, 29.

- Lefebure, Jean Henry, direktör i Ostind. kompaniet (1708—1767), 8, 53.
- Lilliestråhle, Axel Erik, fältprost, khde i Stora Mellösa (1709—1799), 41.
- Lindblom, Jacob Axelsson, ärkebiskop (1746—1819), 44.
- von Linné, Carl, arkiater, botanist (1707—1778), 3 not 4, 56—57.
- Lovisa Ulrika, drottning av Sverige (1720—1782), 59.
- Martin, Pehr Anton, khde i Ö. Ryd (1724—1765), 22.
- Martyn-Lagonia, Jo. Alois, tysk lärdd, Lucanusforskare, 45, 59—60.
- Mennander, Carl Fredrik, ärkebiskop (1712—1786), 11, 34, 35.
- Ulrika, se Palén.
- Mosberg, Bengt, kronofogde i Östernärke (1701—1775), 9.
- Muncktell, Johan Fredrik, prost, herdamminnesförf. (1764—1848), 3 not 4.
- Murén, Olof, prof., rektor i Stockholm (1704—1785), 8.
- Mörner, Carl Gabriel, greve, hovmarskalk (1737—1828), 31 not 30, 39.
- Nordenflycht, Hedvig Charlotta, författarinna (1718—1763), 56.
- Olivecreutz, Johan (Gezelius, adl.), lagman (1721—1804), 2.
- af Palén, Anna Johanna, se Forséen.
- Erik Johan, lagman, bondeståndets sek. (1716—1788), 10—12, 19, 54.
- Palén, Ulrika († 1742), g. m. C. F. Mennander i hans 1:a gifte, 11.
- Petersson, Abraham, teol. dr, hovpredikant (1724—1763), 18.
- Petræus, Pehr, khde i Söderbärke (1676—1752), 3 not 4.
- Petré, Ebba, se Hadelin.
- Johan Joachim, kämnär i Stockholm (1708—1753), 26 not 27.
- Ludvig Magnus, bergsråd (1713—1784), 26 not 27, 28, 41.
- Sara Regina (1741—1799), g. m. prosten Georg Gezelius, 26, 28, 32, 41—43, 64 not 84.
- Piper, Carl Fredrik, greve, president (1700—1770) 21.
- Christina Charlotta (1734—1800), g. 1:o m. översten greve Eric Brahe; 2:o m. kanslipres. greve U. Scheffer, 21, 22, 41, 57.
- Rabenius, Olof, jur. prof. i Uppsala (1730—1772), 55.
- Ranchstedt, mamselle, pensionsföreståndarinna, 44.
- Rosén, Gabriel, överhovpredikant (1720—1784), 16.
- Rosenholm, Märta Elisabet (1706—1786), g. 1:o m. överadjutanten Hildebrand Ugglå; 2:o m. hovmarskalken Måns Ulfsparre, 29, 41.
- Rosén von Rosenstein, Nils, livmedikus, prof. i Uppsala (1706—1773), 16, 35 not 35.
- von Rosenstein, Nils, kansli- rådd, statssekreterare (1752—1824), 55, 63 not 82.
- von Schantz, Jakob Ludvig, landshövding (1723—1817), 29.
- von Schéele, Anna Charlotta Christina (1836—1913), g. m. fil. och med. dr frih. C. G. Cederström, 2.
- Knut Georg, prost (1805—1854), 2.
- Knut Henning Gezelius, biskop i Visby (1838—1920), 2.
- Matilda Charlotta, se Gezelius.
- Scheffer, Christina Charlotta, se Piper.
- Ulrik, greve, kanslipresident (1716—1799), 40—41, 58.
- Schröderheim, Elis, landshövding (1747—1795), 55, 58 not 65, 62 not 74 och 78.
- Herman, biskop i Karlstad (1749—1802), 46.
- von Segebaden, Carl Otto, frih., generallöjtnant (1718—1795), 26.
- Serenius, Jacob, biskop i Strängnäs, politiker (1700—1776), 25, 27.
- Sergel, Johan Tobias, skulptör, prof. (1740—1814), 52.
- Spens, fröken, 19.
- Stenborg, Petter, skådespelare (1719—1781), 52.
- Stierncreutz, Samuel (Kniberg, adl.), lagman (1741—1794), 39 not 40.
- von Stockenström, Erik, greve, riksråd (1703—1790), 8, 53.
- Stricker, Johan Christopher, prost, hovpredikant (1726—1792), 38 not 39, 58, 65, 66.
- Strömer, Märten, prof. (1707—1770), 9, 10.
- Svedenborg, Emanuel, naturforskare (1688—1772), 49, 50, 52, 63.
- Swederus, Magnus, akademibokhandl., bokförläggare (1748—1836), 32, 36, 43, 50.
- Taube, Cathérine Charlotte (1723—1763), g. m. generallöjtn. greve P. F. De la Gardie, 15—19, 56—57.
- Vilhelmina Magdalena (1720—1757), g. m. presidenten frih. Erland Broman, 19 not 20.
- Tilliander, Carl, teol. dr, prost i Jönköping (1701—1765), 6.
- Tiselius, Daniel, khde i Hammar och Lerbäck (1682—1744), 3 not 4.
- von Troil, Uno, ärkebiskop (1746—1803), 37.

- | | | |
|---|---|--|
| Ugglå, Carl Fredrik, kammarherre, heraldiker, boksamlare (1725-1803), 24, 29, 58, 64.
- Hedvig Charlotta, se Danckwardt-Lillieström.
- Margareta Charlotta, se Ehrensvård.
Ulfspårre, Märta Elisabet, se Rosenholm.

Wachtmeister, Gustaf, greve, general, en av rikets herrar (1757-1826), 51-52. | Waller, Erik, biskop i Västerås (1732-1811), 65.
Wallerius, Erik Magnus, prost i Stora Mellösa (1708-1761), 9.
Wallin, Johan Olof, ärkebiskop (1779-1839), 55.
Valtinsson, Catharina Maria, se Gezelius.
- Lars, fältkamrerare († 1786), 46.
Weber, Karl Friedrich, prof. i Marburg (1794-1861), 60.
Wittfoth, Hans, grosshandl. i Stockholm, godsägare († 1780), 29. | Vogler, Georg Joseph, abbé' tysk musiker, hovkapellmästare (1749-1814) 52.

Åhlström, Olof, krigsråd, organist, tonsättare (1756-1835), 52.
Åkerhielm, Alrik, frih., kapten (1716-1797), 29, 30.
- Brita, se Bergman.
- Samuel Fredrik, frih., godsägare (1748-1800), 37. |
|---|---|--|

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 15:— pr år + 70 öre för porto och uttages som postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten BERTIL BROOMÉ, Krigsarkivet, Stockholm 80.
Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 18:—.